

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІЗМАЇЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра дошкільної та початкової освіти**

**ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ
УСПІШНОСТІ ПЕРШОКЛАСНИКА**

Кваліфікаційна робота здобувача
освітнього ступеня магістр
спеціальності: 013 Початкова освіта
(шифр і назва спеціальності (спеціалізації, предметної спеціальності))

освітньої програми:

Початкова освіта. Позашкільна освіта
(назва освітньої програми)

Мунтян Анастасії Михайлівни
(прізвище, ім'я, по батькові здобувача вищої освіти)

Керівник **д.пед.н., проф. Кічук Н.В.**

Рецензент _____
(науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ініціали)

Робота допущена до захисту

на засіданні кафедри дошкільної та початкової освіти

(назва випускової кафедри)

протокол № 6 від «4» січня 2023 р.

Завідувач кафедри К.пед.н., доц. Іванова Д.Г.

(підпис)

(прізвище, ініціали)

Робота пройшла публічний захист

на відкритому засіданні ЕК

«23» січня 2023 р.

Оцінка 97 відмінно

(за стобальною шкалою)

(за традиційною шкалою)

Голова ЕК Біла О.О.

(підпис)

(прізвище, ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ УСПІШНОСТІ ПЕРШОКЛАСНИКА.....	9
1.1 Становлення соціальної успішності першокласника – пріоритети НУШ.....	9
1.2 Соціалізація особистості у параметрах сучасних наукових досліджень	14
1.3 Інтерактивні технології як педагогічне явище	18
Висновок до першого розділу.....	22
РОЗДІЛ II. ВПЛИВ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА РОЗВИТОК ПОЗИТИВНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ПЕРШОКЛАСНИКІВ.....	24
2.1 Розвиток соціальної успішності першокласників: ресурси інтерактивних технологій	24
2.2 Соціальна успішність першокласника засобами інтерактивних технологій у навчально-розвивальному середовищі закладу освіти.....	29
Висновок до другого розділу	42
Розділ III. ПОЗИТИВНА ДИНАМІКА СОЦІАЛЬНА УСПІШНІСТЬ ПЕРШОКЛАСНИКА : РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ПІДХОДУ	43
3.1 Діагностика рівня розвитку соціальної успішності першокласника.....	43
3.2 Педагогічний супровід інтерактивних технологій на уроках в початковій школі задля успішної соціалізації здобувачів освіти	55
3.3. Порівняльна ефективність традиційного й експериментального підходу	62
Висновок до третього розділу.....	66
ВИСНОВОКИ.....	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	72
ДОДАТКИ.....	75

ВСТУП

Актуальність теми магістерської роботи. У сучасному цифровому суспільстві освіта потребує корінних змін, зокрема, впровадження інтерактивних технологій. Саме такий напрям реформування освіти визначений у Концепції «Нова українська школа». Паралельно з новим підходом до реорганізації освітнього процесу значна роль надається формуванню соціальної успішності, починаючи з молодшого шкільного віку, що є одним з актуальних завдань сучасної початкової ланки освіти.

Сьогодні початкової освіти потребують багато більшого, ніж традиційного академічного навчання, першокласники повинні здобувати ґрунтовні знання щодо використання технологій для спілкування, в подальшому вміння розв'язувати проблеми, що є частиною завдань соціального та емоційного навчання.

Розбудова системи початкової освіти на засадах особистісно зорієнтованої педагогіки потребує таких підходів, які сприяли б формуванню в здобувачів початкової освіти загальнолюдських цінностей, зокрема морально-етичних і соціально-політичних, а також соціальної успішності, соціальних навичок, важливих життєвих умінь, які сприяють формуванню готовності продовжити навчання в базовій школі. Молодший шкільний вік є важливим періодом розвитку соціальної успішності здобувача початкової освіти, адже в цей період формується готовність до співпраці, лідерські якості, розвиваються комунікативні вміння, здатність брати на себе відповідальність за прийняті рішення і дії.

У Концепції «Нова українська школа» [53] наголошується на впровадженні в освітній процес сучасної школи інноваційних технологій, що сприятиме формуванню в молодших школярів соціальної успішності, умінь застосовувати свої знання в практичних ситуаціях.

Системне запровадження інтерактивних технологій в освітній галузі, що суттєво розширює можливості педагога, оптимізує управлінські процеси, таким чином формуючи в учнів важливі для сучасного інформаційного суспільства компетентності.

Тому, перед сучасною школою постає завдання виховувати особистість, здатну до життєтворчої діяльності, яка зуміє обрати свій шлях у житті, зважаючи на власні можливості; буде ставити перед собою завдання самовдосконалення й саморозвитку, що стане запорукою успіху в різних сферах діяльності [5].

Активним засобом розвитку соціальної успішності першокласників є використання інтерактивних технологій навчання.

Багато основних методичних інновацій зв'язано сьогодні із застосуванням інтерактивних методів навчання. Саме у початковій ланці освіти починає формуватися низка компетенцій, тобто система здатностей, що забезпечують особистості можливість оптимально здійснювати свою життєдіяльність в усіх її формах (пізнання, діяльність, спілкування, стосунки).

Соціальна успішність пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, усвідомленням рівних прав і можливостей, що передбачають співпрацю з іншими особами для досягнення спільної мети, активність в житті класу і школи, повагу до прав інших осіб, уміння діяти в конфліктних ситуаціях, пов'язаних з різними проявами дискримінації, цінувати культурне розмаїття різних народів та ідентифікацію себе як громадянина України, дбайливе ставлення до власного здоров'я і збереження здоров'я інших людей, дотримання здорового способу життя [3]. Саме в початковій школі закладається фундамент соціалізації особистості, їх громадської активності та почуття патріотизму. Вважається, що формування у молодших школярів соціальної успішності сприяє соціальній адаптації, вмінню працювати в команді, знаходити консенсус, запобігати

конфліктам, приймати самостійні рішення, відповідати за їхні наслідки для оточення, ціннісно ставитися до довкілля та власного «Я» [4].

Формування і розвиток підростаючого покоління завжди були найважливішими проблемами суспільства. Значимість і актуальність їх в сучасних умовах зростають у зв'язку з тим, що саме суспільство перебуває на перехідному етапі розвитку. В оновленні всіх сфер на перший план висувається соціалізація особистості людини, тобто засвоєння нею з раннього віку цінностей суспільства або спільноти, в якій вона має жити. Фахівці (Б. Г. Афанасьєв, Л. П. Буєва, Т. О. Мальковська) вважали, що ціннісні орієнтації людини і покликані визначити її соціалізацію як суспільну мотивацію поведінки, пов'язану з потребами особистості.

Соціалізація є процесом засвоєння індивідом певної системи знань, форм, цінностей, ролей, в результаті чого він здатний функціонувати в даній конкретно-історичній обстановці. На перших етапах формування особистості соціалізація здійснюється через спілкування, навчання, виховання, пізніше через практичну діяльність. Цей процес динамічний, постійний, тому і розвиток особистості – сталий процес. Вчені (Я. А. Коменський, К. Д. Ушинський, П. Ф. Каптерєв) надавали особливого значення ролі сім'ї в успішній соціалізації дітей молодшого шкільного віку. Різні аспекти соціалізації з урахуванням макро-, мікро-, мезофакторів отримали відображення в роботах С. А. Рубінштейна, Л. С. Виготського, П. П. Блонського, С. Т. Шацького, А. С. Макаренка.

Актуальність проблеми полягає в тому, що особистість повноцінно може розвиватися тільки через спілкування, активні суспільні дії, свідомо перетворюючи і оточуюче середовище, і себе в процесі цілеспрямованої діяльності. А одним із ефективних шляхів створення умов для спілкування молодших школярів на уроці є використання інтерактивних технологій навчання.

Об'єктом магістерської роботи -процес розвитку соціальної успішності учня першого класу.

Предметом магістерської роботи –педагогічний супровід інтерактивних технологій як засобу розвитку соціальної успішності дітей 6-7 річного віку.

Гіпотеза дослідження полягає у твердженні, що при припущенні педагогічно вмотивованому використанні засобів інтерактивної взаємодії можна домогтися підвищення рівня розвитку соціальної успішності першокласників.

Метою даної магістерської роботи є розробка та апробація педагогічного супроводу в застосуванні інтерактивних технологій розвитку соціальної успішності першокласника в сучасному закладі освіти.

Завдання дослідження :

1) на основі аналізу наукового огляду з проблеми визначити своєрідність соціальної успішності першокласника як пріоритета Нової української школи (НУШ) та чинників, що її зумовлюють.

2) схарактеризувати інтерактивні технології як педагогічне явище;

3) здійснити діагностику рівня розвитку соціальної успішності сучасних першокласників та на ній розробити педагогічний супровід досліджуваного процесу за допомогою інтерактивних технологій .

4) розробити методичні рекомендації для вчителів щодо забезпечення педагогічного супроводу технологій задля формування соціальної успішності першокласника.

Методи дослідження:

а) теоретичного рівня – аналіз, синтез, узагальнення наукового досвіду з проблеми задля визначення теоретичної основи дослідження;

б) емпіричного рівня – педагогічні спостереження, бесіди, діагностувальні методики; ключового визначення набув педагогічний експеримент(констатувальний, формувальний та контрольний етапи.

Науково–теоретичною основою роботи стали загальновизначні вченими педагогічні концепції.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості бути використані під час вивчення дисциплін, пов'язаних з початкової та позашкільною освітою, адже розроблено методичні рекомендації, спрямовані на підвищення педагогічної компетентності фахівців, батьків першокласників, щодо застосування інтерактивних технологій задля розвитку соціальної успішності першокласників.

Структура магістерської роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьохрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг магістерської роботи складає 99 сторінку. Перелік використаної літератури включає 35 джерел.

Експериментальна база магістерської роботи: Студія розвитку і виховання дітей передшкільного віку та першого класу «Равлик» м. Ізмаїл, вул. Репіна, 12.

Апробація результатів дослідження. Матеріали дослідження були апробовані на двох конференціях :

1. **Сучасне дошкілля у контексті інтеграції до європейського освітнього простору:** збірник матеріалів IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (5-6 жовтня 2021 р.) / упорядники І. О. Ніколаєску, В. Г. Бондар, О. О. Михальчук. Черкаси: ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2021. 111 с. Педагогічні умови розвитку соціальної успішності першокласника.. С.60- 65.
2. **Науковий пошук студентів XXI ст.: актуальні питання гуманітарних та соціально-економічних наук. Вип. 7. За матеріалами VII Всеукраїнської науково-практичної конференції.** Ізмаїл: РВВ ІДГУ,

2021. 364 с. Педагогічні умови розвитку соціальної успішності першокласника в зарубіжжі. С. 96-99.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ УСПІШНОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ПЕРШОКЛАСНИКА

1.1 Становлення соціальної успішності першокласника – пріоритети НУШ

У сучасній педагогіці проблема соціалізації першокласників поступово стає актуальною. Це зумовлено багатьма факторами: зміною соціальної ситуації розвитку дітей, сучасними освітніми реформами, зростанням соціально-виховних проблем дітей. У документі про модернізацію освіти вказується, що в процесі соціального реформування змінюється роль і функція освіти: від обслуговування інтересів держави до задоволення потреб окремих особистостей, суспільства та соціальних груп. Новий підхід до освіти спрямований на розвиток особистості.

Соціалізація особистості починається в перші роки життя і закінчується до періоду громадянської зрілості. Перше основні відомості, дитина отримує в сім'ї. Потім естафету соціалізації особистості приймає школа. Навчальний заклад є другим за значимістю (після сім'ї) інститутом соціалізації, він служить дитині «справжньою соціальною моделлю, в якій у родині набуваються нахили та навички до суспільного життя, набувається нове соціальне середовище, а також освіта дитина наділяється всією системою вимог суспільства».

Головною дійовою особою у школі, з погляду «дорослого», є вчитель, який вирішує психолого-педагогічних проблеми учнів та їх труднощі в процесі навчання. Це особливо важливо на початковому етапі початкової школи, оскільки позиція дитини на цьому етапі закладає основу її подальшого ставлення до процесу засвоєння знань і значною мірою визначає соціальний статус в дитячому колективі.

Тому, найвидатніша особистісна якість вчителя полягає в тому, саме в якому стилі є його педагогічне спілкується під час навчання. У початкових класах учні більшу частину часу проводять з учителем, який створює

сприятливе чи несприятливе середовище для навчання та розвитку учнів. У сприятливому освітньому середовищі учні не бояться ставити запитання вчителям, не бояться помилитися, не забороняють собі висловлювати свої емоції, можуть звернутися за допомогою до вчителів та однокласників. Зрозуміло, що психологічний комфорт може забезпечити учням педагог, який і сам комфортно почуває себе в класі, на уроці – тобто такого, хто вміє виражати емоції в соціально прийнятних формах, який може спокійно пояснити матеріал і переконати учнів, у своїй правоті, вміє розуміти почуття кожного учня, вміє знаходити підхід до дітей та вирішувати конфлікти між ними й водночас відстоювати свої права.

Соціально-педагогічна робота – це систематична діяльність, покликана допомогти дітям організувати себе та встановити нормальні стосунки вдома, у школі та в суспільстві. Для успішного здійснення такої діяльності може знадобитися дотримання певних умов:

- комплексна навчально-педагогічна діагностика,
- дослідження та широке використання соціуму, особливо сім'ї,
- гуманність та відкритість навчальних закладів,
- забезпечити для цієї роботи підготовлений персонал - викладачів [3]

Входження дитини у нове соціальне середовище шляхом набуття цінностей, знань та навичок, які дають йому змогу успішно функціонувати в суспільстві, є невід'ємною частиною соціалізації першокурників в умовах Нової української школи (далі – НУШ)[4]. Особливість адаптації учня до умов нової навчальної діяльності залежить не лише від його вікових та особистісних особливостей, а й від психологічних та пізнавальних процесів, творчого та інтелектуального потенціалу, уваги до системи його цінностей та інтересів. Можна припустити, що фокус уваги на потребах учнів у навчальному процесі, принцип дитиноцентризму та сучасне освітнє середовище допоможуть першокурникам краще адаптуватися до навчальної діяльності.

У Державному стандарті початкової освіти, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 року, визначено вимоги до обов'язкових результатів навчання та компетенції учнів, навантаження у базовому навчальному плані початкової освіти та атестації державного формату. Він заснований на наступних принципах:

1. *Презумпція талановитості дитини.* Забезпечити рівний доступ до освіти та заборонити будь-які форми дискримінації. Розділення дітей на основі попереднього відбору на індивідуальному, груповому та інституційному рівнях не допускається.
2. *Цінність дитинства.* Освітні вимоги, які відповідають віку дітей і визнають право дітей на освіту через діяльність, включаючи гру.
3. *Радість пізнання.* Організуйте пізнавальний процес, який приносить радість вашій дитині, і обмежте кількість домашніх завдань, щоб збільшити час фізичної активності та творчості вашої дитини. Навчальний процес, який широко використовується в науково-дослідній та проектній діяльності.
4. *Розвиток особистості.* Замість «вивченої безпорадності» – розвивайте самостійність і самостійне мислення. Підтримка педагогів розвиватиме у дітей самооцінку та впевненість у собі.
5. *Здоров'я.* Створення здорового способу життя та створення умов для фізичного та психічного розвитку є надзвичайно важливим для учнів початкової школи. Створіть атмосферу довіри та взаємоповаги. Перетворіть школи в безпечні місця, вільні від насильства та цькування[14].

Особливості Концепції НУШ пропонують нову сучасну технологію, яка якісно відрізняє її від попередньої за такими ознаками:

Інтегроване навчання. Освіта розглядається крізь призму всеохоплюючої картини світу, не розділеної на окремі дисципліни. Дисциплінарні межі зникають, коли вчителів заохочують встановлювати

зв'язки між навчальними дисциплінами та використовувати знання і навички з різних галузей освіти. Інтегроване навчання формує цілісну картину світу школяра, що допомагає використати набуті ідеї та навички в життєвих ситуаціях.

Розвиток критичного мислення і розв'язання проблем. Людина, яка мислить критично, зможе виокремити необхідну інформацію, ставити запитання, висловлювати власну думку, оцінити надійність інформації. Зокрема, активне використання технології «Читання і письмо для розвитку критичного мислення». Техніка починається з опрацювання інформації, закінчується – прийняттям рішення. Структура уроку складається з трьох частин: виклику, осмисленню та підбиттю підсумків чи рефлексії. Впровадження стратегій критичного мислення таких, як мозкової атаки, гронування, кубування тощо, допомагає краще засвоїти матеріал. У свою чергу вчитель використовує Таксономію Блума, яка передбачає ставити цілі при підготованні до уроку: когнітивної, афективної груп та психомоторні.

Організаційні системи Daily 5 (Читання і письмо) та Daily 3 (Математика). Це структури, які використовуються, щоб навчати дітей бути самостійними під час читання, письма та математики, щоб учитель мав змогу працювати з учнем індивідуально та в групах. Система Daily 5 включає щоденне використання таких п'яти процесів, як читання, письмо для себе, читання для когось, робота зі словами та слухання. Аналогічно, система Daily 3 стосується вивчення математики разом, самостійно, а також зі зануренням у математичне письмо. Такий діяльнісний підхід вимагає довіри між учнем та вчителем, допомагає зберегти здорову атмосферу у класі завдяки спільності, розвиває відповідальність та інтелект, надає вибір задля мотивації. Упродовж дня діти працюють у групах. Кожна група виконує певну діяльність, заплановану вчителем чи обрану учнем, упродовж відведеного часу (10-15 хвилин). Для різних видів діяльності у класах відведені певні місця. Під час

перерви діти переходять від одного навчального блоку до іншого, що дає можливість для фізичного та інтелектуального відпочинку.

Ранкові зустрічі. Практика ранкових зустрічей – одна з успішних, вона допомагає розвивати важливі навички у дітей, зокрема спілкування, динаміку академічних і соціальних умов. Крім того, ця практика сприяє створенню у класі гарного настрою та позитивній поведінці. Мета групових занять об'єднання групи. Кожен член групи приєднується до спільних розваг – співає, грається в ігри. Серед цих вправ є ігри, які не передбачають суперництва, а також завдання кооперативного характеру. Групові завдання структуровані та містять завдання, пов'язані з навчальною програмою. Інтелектуальні ігри і завдання спрямовані на розвиток етичних і моральних почуттів.

У вітчизняній науковій психології соціалізацію школярів розглянуто О. Дзюбенко: «Спілкування, взаємодія та співпраця між вчителем, учнем і батьками, повага до дитини, відсутність оцінювального ранжування учнів, співпраця, товариськість, врахування вікових особливостей фізичного, психічного і розумового розвитку дітей, вирішення педагогічних задач в атмосфері психологічного комфорту та підтримки – сприятиме успішній адаптації першокласників до школи, їх соціалізації та розкриттю потенціалу кожної дитини» [5].

Іванна Коберник небезпідставно зауважує: «Пріоритет НУШ – це орієнтованість на потреби дитини, врахування вікових особливостей, підготовка до реального життя в світі 21-го століття. Гнучкість системи, педагогічна автономія вчителя, його право формувати програму відповідно до потреб і можливостей конкретного класу».

Відтак, ми згодні з думкою Л. Казанцевої, що «Нова українська школа – це освіта нових сенсів, дитиноцентризму і поваги до кожної людини. НУШ – це цікава, практико орієнтована, безпечна і дружня до дитини школа. А для батьків вона відкрита, чесна і націлена на співпрацю»

1.2 Соціалізація особистості у параметрах сучасних наукових досліджень

Останніми роками вітчизняні та зарубіжні вчені(соціологи, психологи, педагоги) проводили дослідження соціалізації дітей шкільного віку та механізмів їх впливу на результативність даного процесу.

Базовою основою цього дослідження є роботи, що розкривають виховні концепції та методи (В. Афанасьєв, І. Бех, Б. Бітінас, І. Зязюн, І. Кон, А. Макаренко, В. Сухомлинський , Г. Андрєєва, О. Безпалько, А. Бойко, В. Бондар, Н. Кузьміна, В. Лозова, Г. Троцько, Л. Міщик, А. Мудрик, С. Савченко, Л. Хомич, Н. Щуркова та ін.).

Деякі вчені (як-от: О. Газман, Ю. Гапон, Т. Говорун, О. Жабокрицька, В. Іванова, А. Капська, С. Кириленко, О. Кузьменко, П. Куліш, Н. Лавриченко, І. Мудрак Л. Нечепоренко) розкривають технологічний аспект соціалізації в умовах навчального закладу.

Водночас, незважаючи на значний обсяг роботи у сфері соціалізації, науковці та практики все більше усвідомлюють протиріччя між посиленням соціалізації навчально-виховного процесу та не створенням умов для впливу соціального виховання на особистості, одна з яких Вибір оптимальної та ефективної форми та методу роботи з учнями молодших класів у навчально-пізнавальній діяльності є досить переконливим. Деякі вчені підкреслюють великий потенціал інтерактивних технологій у соціалізації учнів початкової школи.

У низці наукових джерел [] та довідковій літературі детально проаналізовано термін «соціалізація», тому зосередимо увагу лише на тому його аспекті, який є важливим для нашого дослідження. Наголосимо, що термін «соціалізація» представлений у науковій літературі різних галузей наук, адже його тлумачення знаходимо у психології, педагогіці, соціальній педагогіці, філософії та соціології. У таблиці А.1 (Додаток А) нами узагальнено погляди

вітчизняних і закордонних вчених на тлумачення терміну «соціалізація». Проблеми розвитку особистості досліджені та описані в наукових джерелах за допомогою різних категорій, зокрема: виховання, самовиховання, формування, адаптація, соціалізація тощо. І у кожній з яких зроблено акцент на тому чи іншому аспекті цього процесу, що в цілому дає уявлення про його природу, спрямування чи соціальні суперечності.

Термін «соціалізація» визначається як накопичення власного соціального досвіду та його відтворення у власному житті. Процес соціалізації характеризується періодичністю і динамічністю.

І. Кон пояснював, що соціалізація — це «сукупність усіх соціальних процесів, за допомогою яких індивід засвоює і відтворює певну систему знань, норм, цінностей, що дає йому змогу функціонувати як повноправний член суспільства» [11, с. 225] . Особистість повинна розуміти спосіб життя, що розвивається навколо неї, тобто культуру праці, культуру побуту, культуру дозвілля, суспільно-державні відносини, і позитивно діяти для свого зростання і трансформації в суспільстві [9, с.115].

Найважливішим періодом соціалізації є дошкільний та шкільний вік, коли діти не лише здобувають знання та формують власний світогляд, а й набувають навичок самоконтролю, взаємодії з колективом, уміння вирішувати складні життєві ситуації. Саме в навчально-виховному процесі відбувається розвиток усіх компонентів індивідуального самовдосконалення, починаючи з потреби в самоствердженні та самоактуалізації, що є невід'ємною складовою соціального розвитку сучасної людини.

Поряд із терміном «соціалізація» постає поняття «соціальне виховання», що в Українському педагогічному енциклопедичному словнику визначено як «складний і суперечливий процес входження, включення та адаптації підростаючого покоління в життя суспільства у всьому його різноманітті. Соціальне виховання здійснюється стихійно (через народну педагогіку) чи

цілеспрямовано (через спеціально організований вплив і взаємодію навчальних закладів і сім'ї, різних виховних інститутів) [59, с. 434]. В Енциклопедії освіти поняття «соціальне виховання» описано, як процес та результат цілеспрямованого впливу на людину для оволодіння і засвоєння нею загальнолюдських та спеціальних знань, соціального досвіду з метою формування позитивних ціннісних орієнтирів, соціально значущих якостей [82, с. 847]. У Малій енциклопедії з соціальної педагогіки [298] поняття «соціальне виховання» подано, як процес та результат цілеспрямованого впливу на людину для оволодіння і засвоєння нею загальнолюдських та спеціальних знань, соціального досвіду з метою формування позитивних ціннісних орієнтирів, соціально значущих якостей. Також це процес планомірної та впорядкованої допомоги людині у розвитку її природно-творчих сил, наснаження до самовдосконалення, саморозвитку, самореалізації людини у діяльності, спілкуванні, пізнанні, в результаті чого удосконалюється її психічні і фізичні задатки й виробляється особистісний сенс життя [298, с. 243]. Соціальне виховання забезпечується суспільством і державою в організаціях, що спеціально створюються для його здійснення: дошкільні навчальні заклади, загальноосвітні навчальні заклади, позашкільні заклади, дитячі й молодіжні організації тощо. До основних функцій системи соціального виховання належить: соціалізаційна, культурологічна, адаптаційна, ціннісноутворююча, нормативна та ін. [298, с. 244].

На думку Л. Десева, «процес безпосередньої соціальної взаємодії, що відбувається в малій групі та створює соціальне мікросередовище людини, є надзвичайно потужним чинником формування та виховання особистості...». На думку Т. Кравченко, інтерактивні прийоми навчання сприяють формуванню таких структурних компонентів молодшої шкільної соціалізації:

- підвищувати загальну культуру, культуру праці, культуру життя, відносини між членами суспільства окремих осіб;
- задовольняти потреби спілкування;

- розвивати навички спілкування та взаємодії, компетенції, почуття, переконання, вміння будувати довірчі стосунки як найвищу цінність спілкування;
- формування риторичних знань, умінь і навичок на основі вдосконалення мовленнєвої культури; моральних норм і правил і способу їх реалізації у власному житті та у стосунках з іншими; цінності принципів відповідних форм поведінки; моделі суспільних відносин;
- повноцінне сприйняття суспільних явищ, розуміння їх природи,
- підготовка до самовизначення в різноманітних життєвих ситуаціях, активне спілкування з соціальним середовищем, способи діяльності;
- поведінкові моделі [12, с 275].

При цьому в такому навчальному середовищі показники соціалізації розвивають сміливість, принциповість, сміливість відстоювати власну позицію, перспективу, впевненість у власних силах, відкритість до інших точок зору, думок позицій, повагу до їх різноманітності.

Отже, здійснивши аналіз наукових праць, можна зробити узагальнення про те, що однозначність у трактуванні поняття «соціальна успішність молодшого школяра» наразі відсутня, тому у нашій роботі під поняттям «соціальна успішність молодшого школяра» будемо розуміти, що це підтверджена здатність особистості, що виявляється у відкритості до суспільства, навичках соціальної поведінки, готовності до сприймання соціально спрямованих інформаційних повідомлень, відповідальності перед іншими за свої вчинки та вміння вибудовувати свою поведінку в середовищі поєднаної реальності (реальному і віртуальному) відповідно до соціальних норм і суспільних цінностей.

1.3 Інтерактивні технології як педагогічний феномен

Інтерактивні технології лише нещодавно впроваджуються в освітню практику. Їх «народження» пов'язане із введенням у педагогіку та освітню

практику німецьким ученим Г. Фріцем у 1975 році терміну «інтерактивна педагогіка». При цьому, як зазначають Н. Дудник та М. Чепіль, під інтерактивністю (від англ. interact- взаємодія) слід розуміти діалог, певну здатність до взаємодії, під час якої всі учасники є рівноправними [6, с. 127].

Примітно, що з впровадженням концепції Нової української школи (НУШ), яка передбачає реалізацію принципів педагогіки партнерства [5], значно розширилася сфера застосування інтерактивних технологій. Оскільки принципи педагогіки партнерства проголошені в концепції НУШ, вони включають:

- 1) поважати всіх;
- 2) доброзичливе та позитивне ставлення до кожного;
- 3) довірчі відносини;
- 4) фактична реалізація взаємодії в діалогових процесах на основі принципу взаємоповаги;
- 5) розподілене лідерство;
- 6) впроваджувати принципи соціального партнерства. [4, с. 16].

Інтерактивні технології відіграють важливу роль у сучасній освіті. Їх перевага полягає в тому, що учні здобувають знання на всіх рівнях (знання, розуміння, застосування, оцінювання), збільшується кількість учнів, які свідомо засвоюють матеріал на уроці. Учні проявляють ініціативу в отриманні знань і все більше зацікавлені в отриманні знань. Значно зросла особиста роль вчителя – він виступає в ролі керівника, організатора. [2, с. 8].

Інтерактивне навчання – це навчання, засноване на спілкуванні та взаємодії, що реалізується в технічних, методичних та організаційних формах. Слово «взаємодія» походить від англійського «interact», де «inter» - один з одним, дія - дія, отже, взаємодія - це здатність взаємодіяти в діалозі, з чимось (комп'ютером) або з кимось (людьми) вміння говорити [2, с.10].

У своєму дослідженні О. І. Пометун розглядає інтерактивні технології

навчання як прийоми(технології) , в яких засвоєння матеріалу є результатом обміну між вчителем та учнем, тобто тими, хто має певні знання та досвід, і тими, хто здобуває їх. В організації цієї навчально-пізнавальної діяльності її учасники набувають різноманітну діяльності людини з метою та змістом навчання. Однак, засвоєння людської діяльності відбувається під час спілкування й через спілкування. «...навчання ми можемо визначати як спілкування, в процесі якого і через яке відбувається відтворення та засвоєння всіх видів людської діяльності» [15, с. 20].

Отже, інтерактивне навчання – це навчання, яке відбувається за умов постійної, активної взаємодії між усіма учасниками навчального процесу. Це взаємонавчання (колективне, групове кооперативне навчання), причому і учні, і вчителі є рівноправними суб'єктами освітнього процесу. Вчителі виконують організаційні та консультаційні функції як рівноправні партнери учнів. У свою чергу, учні вчаться бути демократичними, спілкуватися з іншими, мислити конструктивно та приймати зважені рішення.

Основи інтерактивного навчання були закладені в радянській школі ХХ століття. І пов'язаний з підходом до проектування бригади, який використовує підхід колективного навчання. Призначення інтерактивного навчання є передача знань та усвідомлення цінності інших, що є основою соціалізації учнів.

Метою інтерактивного навчання є створення комфортних умов навчання, де учні відчувають власну успішність та інтелектуальну досконалість, що робить навчальний процес продуктивним.

Різні інтерактивні технології взаємодії мають деякі загальні елементи:

- всі діти класу залучені до роботи;
- робота учнівської групи (колективу);
- розвивати доброзичливе ставлення до опонентів;
- кожна дитина має можливість висловити свою думку;
- створили «ситуацію успіху»;
- освоїти велику кількість нових матеріалів за короткий проміжок часу;
- комунікативні навички прощення, які розвивають здатність обговорювати

власну точку зору.

Організація інтерактивного навчання включає моделювання різноманітних життєвих ситуацій, спільне вирішення завдань на основі ситуативного та ситуаційного аналізу, використання рольових ігор.

Дослідники інтерактивного навчання вважають, що всі інтерактивні технології поділяються на чотири категорії відповідно до мети курсу та організації навчальної діяльності учнів першого класу.

Таблиця 1

**До характеристики технології
інтерактивного навчання**

Технології кооперативного навчання	<ul style="list-style-type: none"> • робота в парах • ротаційні змінні трійки • два-чотири-всі разом • карусель • робота в малих групах • акваріум
Технології колективно- групового навчання	<ul style="list-style-type: none"> • мікрофон • мозковий штурм • навчаючи – вчуся • ажурна пилка • незакінчені речення • дерево вирішень
Технології ситуативного моделювання	<ul style="list-style-type: none"> • імітаційні ігри • рольова гра, драматизація
Технології	<ul style="list-style-type: none"> • метод «Прес» • обери позицію • зміни позицію

дискусійних питань	<ul style="list-style-type: none"> • безперервна шкала думок • дискусія • дебати
--------------------	---

Як бачимо із табличних даних, основна ідея інтерактивних методів - у процесі навчання відбувається процес спілкування, в якому відбувається обмін інформацією, навичками, досвідом між учнями і викладачами або між учнями і учнями. Суть цього навчання полягає в тому, що процес навчання відбувається в умовах постійної активної взаємодії всіх учнів.

Інтерактивні технології навчання стимулюють потребу першокласників у розкритті свого потенціалу. Деякі дослідники вважають, що освітні та розвиваючі цілі в інтерактивному навчанні є супутніми. Цю точку зору не слід вважати абсолютною, чіткою та сумнівною. Порівняно з іншими системами навчання використання інтерактивного навчання дозволяє значно збільшити відсоток засвоєння інформації (до 90%); у порівнянні з традиційним навчанням акцент робиться не тільки на здобуття знань, а й на розумінні, застосуванні, аналізі, синтезі ,оцінці.

Основним джерелом мотивації є інтерес учня, тому його навчальна діяльність характеризується високим рівнем активності. На сучасному уроці зручно використовувати різноманітні форми та методи організації роботи з молодшими школярами , які дозволяють розкрити зміст їх суб'єктивного переживання викладених тем. Ретельно подумайте про чергування видів робіт і завдань, уникайте втоми учнів, намагайтеся створити вдалу ситуацію для кожного учня.

Інтерактивне навчання найбільш узгоджується з особистісно орієнтованим підходом до навчання. Моделюйте реальні життєві сценарії, забезпечуйте спільні проблеми прийняття рішень та застосовуйте рольові ігри. Інтерактивне навчання допомагає розвивати в першокласників основні когнітивні та громадянські навички, а також навички та моделі соціальної

поведінки. Розвиток ініціативи, самостійності, уяви, самодисципліни, співпраці з іншими учнями.

Отже, використання інтерактивних технологій є не самоціллю, а засобом створення атмосфери доброзичливості та взаєморозуміння, усунення страху дитини перед страхом і робить її розкутою, впевненою, успішною, творчою. Систематичне опанування інноваційних форм роботи дасть змогу вчителю успішно вирішувати проблеми. Для цього потрібно:

- визначити готовність класу до прийняття технології;
- адекватна початкова підготовка;
- забезпечити послідовність у освоєнні учнями окремих прийомів;
- дати учням навчальні матеріали.

Це уможливорює науково-вмотивований педагогічний супровід інтерактивних технологій.

Висновок до I розділу

У процесі дослідження було з'ясовано, що поняття «соціальна успішність» виникло в результаті поєднання двох термінів «соціальний» і «успішний». В результаті аналізу основних понять і термінів, (а саме «соціалізація», «соціальне виховання», «соціалізація особистості», «соціальна компетентність», «соціальна успішність молодших школярів»)_встановлено авторське тлумачення взаємозв'язку між ними. У Державному стандарті початкової загальної освіти «соціальна компетентність» трактується як здатність особистості продуктивно співпрацювати з різними партнерами у групі та команді, виконувати різні ролі та функції у колективі. Тлумачення різними вченими поняття соціальна успішність молодшого школяра було уточнено у такий спосіб: йдеться про підтверджену здатність особистості, що виявляється у відкритості до суспільства, навичках соціальної поведінки, готовності до сприймання соціально спрямованих інформаційних повідомлень, відповідальності перед іншими за свої вчинки та вміння вибудовувати свою

поведінку в середовищі поєднаної реальності (реальному і віртуальному) відповідно до соціальних норм і суспільних цінностей.

На підставі аналізу наукової літератури визначено, що молодший шкільний вік є одним із важливих періодів становлення особистості. Саме навчальна діяльність у школі робить дитину носієм нової соціальної ролі «учень» і оволодіння нею стає суттю і основою його подальшого життя. Визначено, що нині соціальна успішність молодших школярів формується, переважно, під час освоєння певних навчальних предметів. Тому одним із важливих напрямів роботи закладу загальної середньої освіти нині є створення умов для формування соціальної компетентності учнів. Початок навчання у початковій школі вмотивовує дітей вчитися засвоювати різні стратегії соціальної поведінки, що стають фундаментом для розвитку особистості. З огляду на це, важливою є спеціально організована соціально-педагогічна робота з молодшими школярами щодо навчання навичкам ефективної соціальної поведінки, що сприятиме формування соціальної успішності першокласника.

РОЗДІЛ II. ВПЛИВ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА РОЗВИТОК ПОЗИТИВНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ПЕРШОКЛАСНИКІВ

2.1 Розвиток соціальної успішності першокласників: ресурси інтерактивних технологій

За твердженням К.Ушинського, основний закон природи дитини полягає в тому, що вона потребує діяльності і втомлюється не від неї, а від її одноманітності. Несвідомо дитина буде тягнутися до тієї діяльності, за допомогою якої розвивається, і займається нею настирливо і з захопленням доти, доки не оволодіє настільки, що цінність її для розвитку особистості буде вичерпано, тоді їй потрібен буде новий, складніший вид діяльності. Таку еволюцію діяльності забезпечують у сучасній школі інтерактивні технології.

Найпоширеніші методи і прийоми інтерактивного навчання, які можна використовувати у початковій школі, окрім реалізації навчальної мети, сприяють ефективній соціалізації молодшого школяра. Заняття організовується як індивідуально, так і в постійних та у змінних групах. Труба намагається створити такі умови взаємодії, які б психічно мотивували в учнів потребу висловлюватися щиро і безпосередньо. Таким чином, учні демонструють вміння мислити, пробують поглянути на себе з іншого боку. А вчителям – в свою чергу – побачити дитину не тільки такою, якою вона є, а й якою може стати за сприятливих для її розвитку умов.

Основною формою роботи взаємодії у класі є навчальна взаємодія учнів у парах і групах. Оптимальний склад груп - не більше 4-6 осіб. Навчальні матеріали для групового вивчення та навички міжособистісного спілкування.

На практиці ми зазвичай можемо використовувати інтерактивні форми або взяти елементи, які більше підходять для занять. Ми пропонуємо деякі з найпопулярніших форм взаємодії та методів роботи в курсі.

«*Робота в парах*» (один проти одного – удвох – разом) спонукає дітей думати, працювати в парах, обмінюватися думками. Технологія особливо ефективна на ранніх етапах навчання учнів, даючи час подумати та поділитися

ідеями з партнерами, перш ніж висловити свої ідеї класу. Сприяє розвитку комунікативних навичок, вміння говорити, критично мислити, вести дискусії та переконувати співрозмовників.

«Проекти». Під час створення проекту члени групи навчаються, виконуючи практичні завдання. Такій роботі обов'язково передують певна підготовка. Це може бути ознайомлення зі словниками, фразами, виразами та певною інформацією за даною темою.

«Інтерв'ю». Цей метод роботи допомагає розвивати вміння спілкуватися з іншими, висловлювати ідеї, будувати діалог.

«Асоціативний куц». Після того, як тема ідентифікована зі словом, діти запам'ятають і скажуть все про це слово. Спочатку висловіть найстійкіші асоціації, потім – менші. Відповідь учитель записує у вигляді «кущика», який поступово росте. Такий підхід можна використовувати в будь-якому навчальному предметі та на всіх етапах уроку.

«Ротаційні (змінювані) трійки». У цьому випадку діяльність учнів подібна до роботи в парах. Це видання спільного навчання сприяє активному, ретельному аналізу та обговоренню нового матеріалу з метою його розуміння, закріплення та засвоєння.

«Ажурна пилка». Технологія використовується для створення ситуації в класі, коли учні колективно засвоюють багато інформації за короткий проміжок часу. Дійсний і може замінити лекції, де початкова інформація повинна бути доведена до першокласників перед основним (базисним) уроком або як доповнення до таких уроків. Технологія заохочує учнів допомагати один одному та навчатися під час навчання.

Зауважимо на тому, що поширеним питанням групової дискусії є прийом «Мікрофону», який дає змогу кожному швидко сказати щось і, у свою чергу, коротко відповісти на запитання чи висловити свою думку чи позицію.

«Незакінчене речення». Цей прийом часто використовують у поєднанні з *«мікрофоном»* і можливістю висловити власні думки в робочій формі, порівняти з іншими. Це дає слухачам можливість подолати стереотипи, вільніше говорити на запропоновані теми та практикувати вміння говорити коротко, по суті, переконливі вислови.

«Обговорення проблеми в загальному колі». Це техніка, яка часто використовується в поєднанні з іншими прийомами. Її мета — уточнення певних нормативних актів, привернення уваги учнів до складних чи проблемних питань у підручнику, стимулювання пізнавальної діяльності, оновлення опорних знань.

«Дискусія». Такий підхід сприяє розвитку критичного мислення учнів, дає можливість визначити свої позиції, розвиває навички аргументації та відстоювання своїх поглядів, поглиблює розуміння проблем, про які йдеться.

«Мозковий штурм». Інтерактивні методи мозкового штурму використовуються для розробки кількох рішень конкретних проблем. Учні заохочують зосередитися та надати їм можливість вільно висловлювати свої ідеї та розвивати творче мислення. Мета мозкового штурму або мозкової атаки — зібрати якомога більше ідей щодо проблеми від кожного за обмежений проміжок часу. Ця активна форма роботи – відмінне доповнення та протипага репродуктивним формам навчання. Учні тренують уміння лаконічно та чітко висловлювати свої думки, вчать слухати та чути один одного, цьому особливо сприяє вчитель, заохочуючи тих, хто прагне розвитку пропозицій своїх товаришів. Учителеві під час «мозкового штурму» легко підтримати учня, якому складно, звернувши увагу на його думки. Навчальний «мозковий штурм» викликає зацікавленість в учнів, на його основі досить легко можна організувати ділову гру. Основне правило цього прийому – жодної критики. В результаті – напрацьовані рішення досить часто сприяють виникненню нових підходів щодо вивчення теми.[8, с.14]

«Навчаючи – навчаю». Цей метод використовується для вивчення блоків інформації або для узагальнення та повторення дослідження. Це дає учням першого класу можливість брати участь у передачі своїх знань однокласникам. Використовуйте цей метод, щоб отримати уявлення про поняття та факти, які необхідно вивчити в класі, а також поставити певні запитання та підвищити інтерес учнів до навчання.

Ефективним способом розвитку навичок обговорення в класі є «Акваріум». Це варіант спільного навчання, форма групової діяльності учнів. Такий підхід сприяє розвитку навичок групового спілкування та покращує вміння дискутувати та аргументувати свою думку. Можно запропонувати, лише якщо діти вже мають гарні навички роботи в команді.

Метод «Коло ідей» - ефективний для вирішення гострих, суперечливих питань і корисний для створення загального переліку ідей. Метою цього методу є залучення всіх учасників до обговорення. Це дозволяє уникнути ситуації, коли перша група, яка виступає, надає всю інформацію з цього питання.

Коли діти зрозуміють ідеї та концепції уроку, необхідно перейти до наступної частини уроку – підсумкової (рефлексії). Результати є найважливішою частиною інтерактивного навчання. Основні функції цього уроку:

- систематизувати засвоєні матеріали;
- застосовувати нові знання в нових пізнавальних ситуаціях;
- чіткий зміст опрацьованого;
- співвіднести реальні результати з очікуваними;
- проаналізувати, чому відбувається те чи інше;
- зробити висновок;
- закріпити або коригувати засвоєння;
- визначити нові теми для роздумів;

- встановлювати зв'язки між тим, що ви вже знаєте, і тим, що вам потрібно засвоїти, навчитися в майбутньому;
- розробити план подальших дій.

Вчителі повинні створити умови для того, щоб учні поміркували над тим, чого вони навчилися, і запитали себе, що це означає для них, як це змінило їхнє попереднє сприйняття і, зрештою, як вони можуть використовувати це у своїй майбутній пізнавальній діяльності та житті. Їм також слід оцінити власне розуміння та засвоєння матеріалу та сформулювати чіткі практичні кроки для подальшого освоєння матеріалу, порівняти своє сприйняття з думками, поглядами, почуттями інших, іноді коригувати певні позиції.

Таким чином, технізація навчання передбачає примусову рефлексію, яка в педагогіці розуміється як здатність людини пізнавати себе, аналізувати власні дії, вчинки, мотивації та співвідносити їх із соціально значущими цінностями та діями або ж поведінкою інших. Мета рефлексії: запам'ятовування, визначення та розуміння основних компонентів діяльності — змісту діяльності, виду, методу, проблеми, методу вирішення проблеми, отриманих результатів тощо.

Рефлексія на уроці включає наступні етапи:

- Зупинити передрефлексійну діяльність. Усі попередні дії мають бути завершені або призупинені. Якщо вирішити проблему важко, після роздумів можна продовжити її вирішення;
- Відновити порядок виконаних операцій. Все зроблене, включаючи речі, які на перший погляд здаються тривіальними, відтворюється в усній або письмовій формі;
- Вивчається ряд дій, відтворених з точки зору ефективності, продуктивності, дотримання цілей тощо.
- Параметри аналізу рефлексивного матеріалу вибираються із запропонованих учителем;
- Визначають та формулюють результати рефлексії.

Існує кілька типів таких результатів: тематичний продукт заходу - ідеї, пропозиції, моделі, відповіді на запитання та методи, використані або створені під час заходу; гіпотези про майбутні події. Важливим чинником, що впливає на ефективність навчальної рефлексії, є різноманітність її форм і методів, а також адаптованість до дитячого віку та інших особливостей.

2.2. Соціальна успішність першокласника засобами інтерактивних технологій у навчально-розвивальному середовищі закладу освіти

Для того, щоб знайти своє місце в житті та адаптуватися в суспільстві, учні сучасних шкіл повинні володіти певними якостями та вміннями:

- швидка адаптація до мінливих умов життя
- критичне мислення;
- використовувати набуті знання та вміння в навколишній дійсності;
- здатність генерувати нові ідеї, приймати нестандартні рішення, творчо мислити;
- комунікабельний, тягнеться до різних соціальних груп, здатний командна робота;
- вміти запобігати будь-яким конфліктним ситуаціям і позбавлятися від них;
- цілеспрямовано використовувати свій потенціал для професійної та особистісної реалізації, служіння інтересам суспільства та нації;
- вміння витягувати, обробляти інформацію, отриману з різних джерел, і використовувати її для розвитку особистості та самовдосконалення;
- ставитися до власного здоров'я та здоров'я оточуючих як до найвищої цінності;
- вміти вибирати варіанти, які пропонує сучасне життя;
- здатність планувати власну життєву стратегію, орієнтуватися в різних суперечливих і неоднозначних системах цінностей, визначати власне віросповідання та стиль.

З цими проблемами сьогодні стикаються навчальні заклади.

На практиці діяльність соціалізації досягаються за допомогою інтерактивного формату навчання, який вирішує такі завдання:

- кожен учень бере активну участь у процесі вивчення матеріалу.
- підвищити пізнавальну мотивацію;
- розвиток навичок успішного спілкування (уміння слухати один одного, налагоджувати діалог, ставити запитання для розуміння);
- розвиток навичок самостійної навчальної діяльності: визначення лідерських і проміжних завдань, уміння передбачати наслідки вибору, їх об'єктивні оцінки;
- якісна освіта лідерства;
- вміння працювати з командами та в команді;
- відповідальність за спільну та власну діяльність для досягнення результатів.

Використання інтерактивної технології на уроці вимагає серйозної підготовки вчителя та певних правил її застосування. А саме:

1. Інструктування - учитель повідомляє учаснику мету вправи, правила, послідовність дій і час виконання завдання; запитує учасника, чи все зрозуміло.
2. Групування та розподіл ролей.
3. Виконувати роль вчителя як організатора, помічника, модератора, прагнучи надати учасникам максимальні можливості для самостійної роботи та спільного навчання.
4. Презентація результатів вправи.
5. Відповіді учнів на результати: усвідомлення результатів, отриманих шляхом їх спеціального мозкового штурму або за допомогою інших прийомів.

Слід підкреслити, що вже в першому класі діти знайомляться з такою формою кооперативного навчання як *робота в парах*. Наприклад, на уроці з

природознавства при вивченні теми «Осінь» пропонується дітям, робота в парах, скласти розповідь за малюнком «Осінь у лісі» за схемою-питальником: *Що? Яка? Хто? Куди? Що знайшли?*

У межах нашої дослідно-експериментальної роботи на уроці української мови у 1 класі під час вивчення правопису великої букви пропонується виконати в парах такі завдання:

1) Пригадайте, коли пишеться велика буква.

Настала осінь. - _____

поет Тарас Шевченко - _____

кішка Мурка - _____

місто Кривий Ріг - _____

річка Інгулець - _____

2) Вставте, де потрібно, велику букву.

(П,п)ісля уроків діти доглядають тварин на фермі. (т,Т)аня годує корову (л,Л)иску, (і,І)ра – (з,З)ірку, (м,М)ар'янка–(к,К)красулю. (Ю,ю)рко та (М,м)ишко напувають лошат (О,о)рлика і (С,с)околика

У контексті зазначеного, зауважимо, що, працюючи над темою «Роль слів у побудові тексту», доцільною є *робота з деформованим текстом*. А саме:

1. Поділіть текст на речення. Запишіть, поставте, де потрібно, розділові знаки.

Люди сіють хліб щедро оспівана ця праця людська зерно для людини і досі залишається зеленим дивом воно безсмертне.

2. Складіть і запишіть зв'язний текст з деформованих речень.

Усе, ліс, в, співає;

До, пішли, лісу, ми, весною;

Легенький, подихнув, вітерець;

В, заспівали, всі, лісі, дерева;

Кожне, свою, співало, пісню, дерево;

Співала, білокора, пісеньку, берізка, красуня, ніжну;

Піснею, дуб, мужньо, вчив, своєю, бути, і, відважними, нас, сильними.

Основна роль надається методу – робота в малих групах (4-6 осіб), розв'язування групових завдань під час взаємодії учнів. У цьому випадку дитина потрапляє в сприятливе середовище і розвиває вміння допомагати друзів в потрібний момент: пояснювати, перевіряти, порадити.

У такому середовищі формуються дружні стосунки, не пов'язані з хибним товариством, що створює ефективні умови для соціалізації дітей, а саме: формування виховної культури спілкування, співпраці, наполегливості.

Учні, які виконують завдання в групах, отримують нові можливості для навчання та виховання. Зростає ймовірність того, що вони зможуть говорити, висловлюватися. Взаємодіючи один з одним, діти розвивають здатність слухати, думати та співпрацювати. Це стає додатковою мотивацією до навчання.

Важливими елементами групової роботи є: по-перше, позитивна взаємозалежність; по-друге, особиста відповідальність за те, що відбувається в групі; по-третє, взаємодія віч-на-віч; по-четверте, розвиток навичок співпраці.

У нашому розумінні з метою повноцінної реалізації цього методу, принципово важливим є наступне:

- розділити учнів на групи;
- давати кожній дитині роль (наприклад: читач, секретар, доповідач, хронометрист);
- дати спільне завдання;
- надаємо можливість кожному поділитися своєю інформацією та матеріалами з рештою групи;
- надаємо учням у групі можливість роз'яснювати одне одному незрозуміле, розробляти проблему, підбивати підсумки обговорення;
- даємо групі спільну оцінку (винагороду);
- для контролю запитуємо по одному учню з групи і у випадковому порядку;

- сприяємо рефлексії учнів або аналізу подій, що відбуваються всередині групи в процесі її роботи.

Так, на уроці «Я досліджую світ» при вивченні теми «Корисні копалини» на етапі усвідомлення змісту нового матеріалу учні працюють у *групах – постійних та експертних*. Робота відбувається наступним чином:

- 1) Учні об'єднані в постійні групи по 4 чол. Кожен учень обирає собі номер від 1 до 4.
- 2) Формування експертних груп.
  - 1-ша експертна група – всі діти з номером 1;
  - 2-га експертна група – всі діти з номером 2;
  - 3-тя експертна група – всі діти з номером 3;
  - 4-та експертна група – всі діти з номером 4.
- 3) Вибір експертними групами корисних копалин за відповідями на загадки.
  - *Не димить, не тріщить, синім полум'ям горить.*
  - *Глибоков землі ховається, ... називається.*
  - *У землі лежить, по трубах біжить і машинам дає жити.*
  - *Лежить на болоті і топливо, і добриво.*
- 4) Робота експертних груп. Учні вивчають свою корисну копалину, готуються розповісти про неї своїм товаришам з постійної групи. Таким чином, кожна дитина вивчає частину матеріалу. Але за допомогою товаришів (експертів) учні опановують весь матеріал у цілому.

Учні експертних груп отримують ряд послідовних завдань:

1. Провести дослід (розглянути копалину, визначити її колір, запах, твердість, щільність тощо);
2. Прочитати статтю підручника (відповідну частину), підготувати повідомлення про корисну копалину для товаришів з постійної групи.
3. Повернення експертів до постійної групи. Обмін інформацією. Заповнення таблиці «Корисні копалини».

На уроках з метою стимулювання висловлювань дітей з теми або питання можна використати *метод «мозкового штурму»*. Зокрема, стимулювати учнів до висловлювання власної ідеї або думки з певної проблеми без будь-якої оцінки чи обговорення думок. В нашому досвіді ці ідеї фіксуємо на дошці. Наприклад, на уроках основ здоров'я - «як піклуватись про себе?», на уроках «Я досліджую світ» - «що належить до природи?», на уроках читання - «ознаки осені» та ін.

«*Мозковий штурм*» - це спосіб заохочення активності учнів і швидкого генерування ідей. Цей прийом може бути використаний для вирішення конкретної проблеми або пошуку відповіді на питання.

Наприклад, на уроці з предмета «Основи здоров'я» за темою «Здоров'я. Здоровий спосіб життя» нами ставилося перед учнями проблемне питання: «Що, на вашу думку, означає вислів «Здоровий спосіб життя»?». І в результаті вдалося встановити такі ідеї дітей:

- дотримання режиму дня;
- правильне харчування;
- загартовування;
- поведінка людини;
- відповідні побутові умови;
- рухова активність;
- заняття спортом;
- хороші умови праці;
- відсутність шкідливих звичок.

Одним із засобів підготовки учнів до сприйняття нового матеріалу є побудова *асоціативного куща*. Так, у 1 класі при вивченні числа і цифри 7 доречно запропонувати дітям згадати, де воно нам зустрічалося. Під час їхніх розповідей на дошці виникає цікавий «кущ», на гілках якого знаходяться відомі ілюстрації (див. Схема 1)

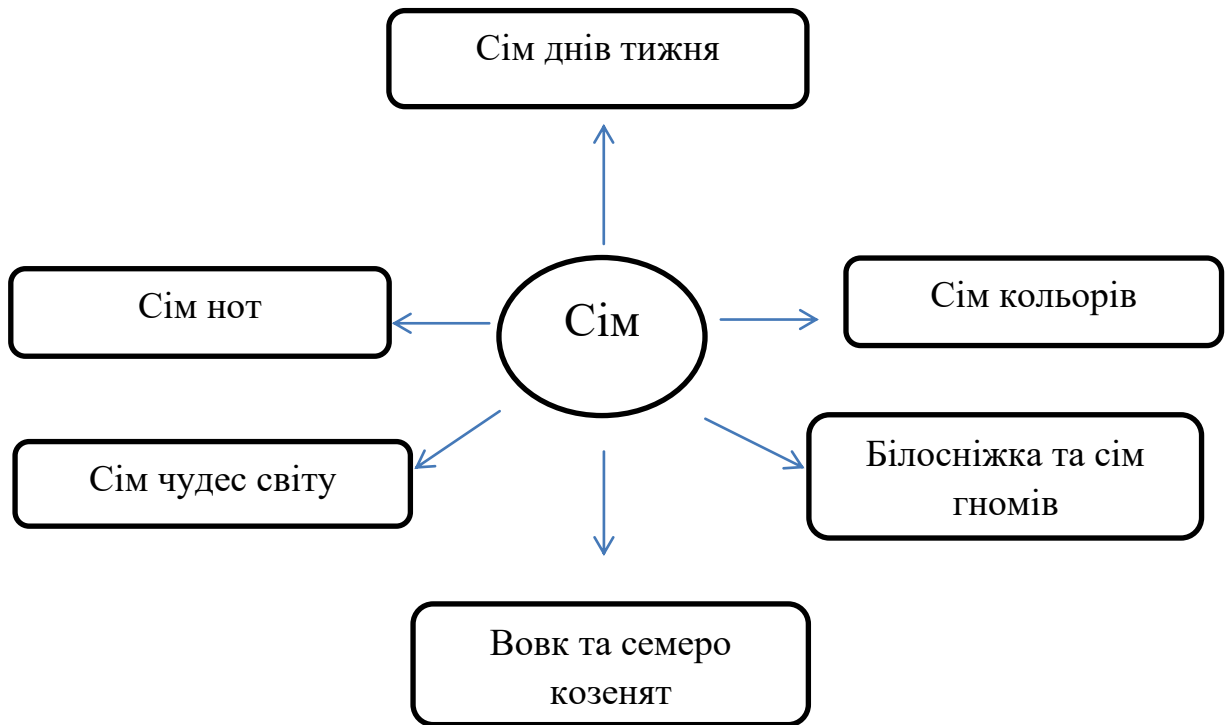
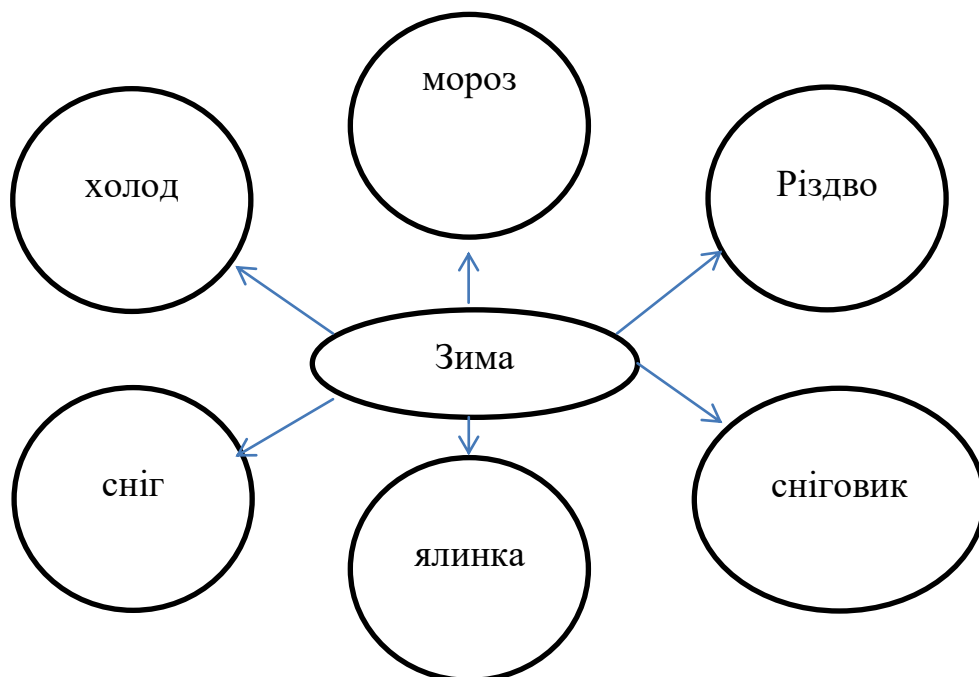

Схема 1

До характеристики інтерактивних технологій

Наприклад, при вивченні теми «Зима» можна попросити подумати, які асоціації викликають у учнів, коли вони чують поняття, і записати їх.

Ресурсність інтерактивних технологій

Схема 2

Прийоми моделювання ситуації також допоможуть залучити дітей до активної діяльності. Першокласники намагаються поводитися так, як вони поведуться в реальному житті, або принаймні так, як вони хочуть поводитися в реальності. Іноді ви можете призначити ролі заздалегідь, а іноді ви можете дати дитині ідею і дозволити їй імпровізувати. Наприклад, на уроці «Я у світі» дали завдання: продемонструвати виступ невпевненого учня на дошці. З основ здоров'я діти грають «Ми в гостях у хворого друга». Під час цих занять діти тренують соціально бажану поведінку.

Метод «Акваріум» підходить для груп з 4-5 осіб. У класі може бути 4-6 таких груп. Для груп можна підготувати картки із завданнями. Наприклад, на уроці української мови на тему «Спільне коріння» групи отримують картки із завданнями:

- 1) *Довести, що слова літо, літак, літати, політ є (чи не є) спільнокореневими.*
- 2) *Довести спорідненість (чи неспорідненість) слів веселий, радісний, смішний.*
- 3) *Довести, що слова школа, школи, школою, школі є (чи не є) спільнокореневими.*

Одна група сидить посередині класу (або на початку ряду парт посеред кімнати), читаючи вголос і обговорюючи завдання. Приймають спільне рішення протягом 3-5 хвилин. При цьому вчитель знайомить клас із завданням і нагадує правила групового обговорення. Запропонуйте групі в центрі кола обговорити вголос можливі рішення проблеми. Решта учнів слухають і не заважають обговоренню. Після закінчення часу обговорення група повернулася на свої місця, і вчитель запитав весь клас:

- Чи згодні вони з групою?
- Чи достатньо обґрунтована та обґрунтована ця точка зору?
- Який аргумент, на їх думку, є найбільш переконливим?

Наш досвід дозволяє окреслити таку пораду : виділяйте на таку розмову не більше 2-3 хвилин. Після цього інша група сідає в «акваріум» і обговорює наступну ситуацію. Нарешті, вчителі мають обговорити з учнями хід групової роботи, оцінити оволодіння навичками групової дискусії, вказати на потреби та напрямки подальшого вдосконалення таких навичок. В «акваріумі» можна підвести підсумки уроків або обмежити робочі дискусії в кожній групі через нестачу часу [7, с.76].

Вправа «Мікрофон» актуальна на одному з перших етапів уроку – мотивації.

Наприклад, на уроці літературного читання з теми «Літературні казки» учні отримують запитання *«Які літературні казки ви читали? Назвіть авторів цих казок»*.

На уроці природознавства з теми «Водойми України» діти по черзі дають відповіді на питання *«Які водойми України ви знаєте?»*.

Даний метод доцільно використовувати і на підсумковому етапі уроку - рефлексії, коли потрібно систематизувати і узагальнити засвоєний матеріал, співвіднести реальні результати з очікуваними, намітити нові теми для обмірковування, скласти план подальших дій. Наприклад:

Учитель: - Діти, вам сподобався цей урок? Чи справдилися ваші очікування? Зараз кожен із вас висловить свою думку (на дошці чи на слайді).

- Я здивований...
- Я зрозумів...
- Я отримав багато інформації про...
- Я знаю...
- Мене цікавить ця новина про...
- Я ніколи не чув про...
- Я впораюся ...
- Я пройшов через найбільші труднощі...
- Я хочу більше дізнатись про...

– Мені сподобалось...

Рефлексія не повинна бути просто словесною – це можуть бути малюнки, діаграми, графіки тощо.

Метод «Прес» використовують у випадках, коли виникають спірні думки з певної проблеми і потрібно зайняти й аргументувати чітко визначену позицію із суспільної проблеми, що обговорюється. Метод надає можливість навчитися формулювати та висловлювати свою думку з дискусійного питання аргументовано, в чіткій і стислій формі.

На підсумковому уроці з української мови за темою «Іменник» доцільно використати вправу «Кубування». На гранях куба записи:

- *частина мови,*
- *запитання,*
- *рід, число,*
- *відмінок,*
- *член речення,*
- *значення у мовленні.*

Не даючи запитань учням, а тільки демонструючи грані куба, усно підсумовуємо вивчений матеріал за даною темою.

Всі згадані вище форми і методи роботи з використанням інтерактивних технологій повинні позитивно впливати на якість діяльності учнів, включати заохочення з боку вчителя, який має повсякчас створювати для кожної дитини ситуацію успіху, сприяючи її ефективній соціалізації.

Згідно з дослідженнями, у молодшому шкільному віці створюються ефективні умови для взаємодії між учасниками навчального процесу під час використання інтерактивних прийомів(технології) навчання, які забезпечують діалог, активність і творчість, підтримують розвиток особистості, дозволяють дітям приймати самостійні рішення, творчість, вибір змісту та методів, навчання та поведінки.

Вивчення й узагальнення конструктивного педагогічного досвіду дозволяє стверджувати: інтерактивні технології (прийоми) навчання виконують ще й важливі виховні функції:

- нормативна, яка відображає вироблення норм поведінки, типових для соціалізації учня (спілкування як нормативний процес);
- пізнавальна - де учні набувають особистого соціального досвіду в процесі спілкування (спілкування як когнітивний процес);
- емоційна, яка описує спілкування як емоційний процес;
- реалізаційна - усвідомлення типових та особистісних сторін особистості школяра у спілкуванні.

Дійсно, завдяки виховним функціям та значній ролі у формуванні самосвідомості і моральних установок, інтерактивні технології навчання стимулюють процессоціалізації особистості школяра. Учні початкових класів відчують певний вплив забарвлених емоцій — від ніжності до ненависті — до такої міри, що люди передають не лише слова, а й посилюють чи послаблюють їх у ході технології інтерактивного навчання - емоційний зміст та текст. Під час змістовного спілкування молодші школярі дізнаються про його культуру, вчаться будувати довірчі зв'язки з однолітками та сприймають точки зору інших членів команди. А це полягає, на наше переконання, у тому, що через технології інтерактивного навчання організація життя та діяльності колективу змінюється — відбувається поєднання процесів управління, самоуправління та саморегуляції. Дійсно, подання спільно розв'язуваних завдань, (які вимагають від учнів самостійно приймати рішення в процесі обміну думками), тим самим розвиваються їх критичне мислення. Йдеться, по-перше, про вміння аналізувати інформацію, визначати її суть, порівнювати з іншою інформацією та робити власні висновки, по-друге - вміння помічати помилки чи людські спотворення в їхніх аргументах та інших джерелах інформації; по-третє, готовність переглянути свої позиції, якщо вони не витримують критики; по-четверте, про здатність ідентифікувати пропаганду,

готовність певних соціальних груп чи лідерів цілеспрямовано впливати на свідомість та здатність стояти, здатність оцінювати соціальні явища, політичну поведінку, суспільно-політичних лідерів, поведінку індивідів з точки зору загальної моралі; по-п'яте, обґрунтовані сумніви, скептицизм, бажання знайти більш оптимальні рішення, дії та висновки в тій чи іншій ситуації.

Ми поділяємо думку тих учених, які зауважують: «водночас у такому освітньому середовищі формуються такі показники соціалізації, як сміливість, принциповість, сміливість відстоювати власну позицію, думки, впевненість у власних силах тощо, відкритість до думки інших точок зору, позицій, поважаючи їх різноманітність» [6, с.27].

Ми смостерігали, що під час інтерактивного процесу учні починають критикувати себе, знаходити власні помилки та правильно з ними боротися, висловлювати сумніви щодо будь-яких «єдино правильних» рішень і висновків у процесі навчання, намагаються зрозуміти правильність тих чи інших тверджень, висновків та намагаються знаходити рішення. А тому спрямовували суспільну думку про те, що найкращий спосіб висвітлювати проблеми, вносити щось «своє», намагатися сформулювати свою точку зору в дискусії, поважати пропозиції своїх партнерів та навчитися працювати з іншими, щоб знайти спільні рішення.

Маємо підстави стверджувати, що ефективність технології інтерактивного навчання щодо соціалізації першокласників може вважатися досягнутою при розгляді психологічних закономірностей та комунікаційних особливостей першокласників на цьому етапі розвитку. Тому, впроваджуючи інтерактивну технологію в процес шкільної освіти, може стати новим способом впливу на процес формування особистості молодших класів, підвищення їх працездатності, орієнтування на розвиток учнів.

За влучним висловом О. І. Пометун, така форма організації навчальної діяльності першокласників є основним засобом інформативного впливу на

дітей та важливим засобом передачі інтелектуально-моральних цінностей. Дослідження показують, що розвиток, продуктивність і впровадження відносин є найбільш природними і розслаблюючими під час міжособистісних взаємодій у парах і малих групах. [17, с. 39].

Спілкування з однолітками в контексті інтерактивного навчання нестандартне, вільне та активне. У процесі висловлювання учні засвоюють речення, щоб висловити свою думку, і такими чином, діти не соромляться своїх однолітків, коли вони висловлюють свою думку неправильно. Спілкування з однолітками включає в себе керування поведінкою своїх однолітків, контроль їх, показ своїх зразків, порівняння себе тощо.

На відміну від позитивних, індивідуальних форм організації навчально-пізнавальної діяльності, інтерактивне навчання не ізолює учнів один від одного, а натомість дозволяє реалізувати природне прагнення до спілкування, взаємодопомоги та співпраці. Хоча спілкування може відбуватися в особистій та позитивній роботі учня, воно не включається в структуру діяльності, лише з дозволу вчителя, з його ініціативи та на короткий час.

Відомо, що діти першого класу можуть відчувати труднощі, якщо усні іспити проводять викладачі. Досвід вчителів показує, що ці погані результати були зведені до мінімуму в контексті інтерактивного навчання. Як свідчить практика школи, у процесі технології інтерактивного навчання без винятку активізується діяльність її виконавців. Фахівці(зокрема Н. Наволокова) пояснюють це тим, що «одна з найважливіших характеристик людини в групі полягає в тому, що вона використовує свою групу як джерело спрямування навколишньої дійсності» [14, С. 103].

В умовах інтерактивного навчання дитина потрапляє у сприятливе середовище і розвиває вміння допомагати друзям у потрібний момент: пояснення, огляд, підказка. У такому середовищі формуються дружні стосунки, не пов'язані з фальшивим товариством, створюються ефективні умови для

формування культури спілкування, співпраці, виховання наполегливості, необхідної для самостійного життя після школи.

Ми поділяємо думку Л.Десева, про те, що «процес безпосередньої соціальної взаємодії в малій групі та створення соціального мікросередовища людини є надзвичайно сильним фактором формування та виховання особистості».

Висновок до II розділу

Інтерактивні технології навчання, хоча й не є чимось новим, однак недостатньо широко застосовуються в реальному освітньому процесі, а деколи взагалі випадають з поля зору педагогів. Разом з тим ці інтерактивні методи мають виняткову важливість під час вивчення складних тем з курсу початкового навчання, які потребують спілкування, розміркування тощо.

У констатовано на найбільш поширених підходах і методах, що сприяють формуванню комунікативним здібностям молодших школярів, а відтак – позитивній їх соціалізації. Доведенно, що їх використання залежить від різних причин: мети заняття, досвідченості учасників та вчителя, їхнього емоційного настрою. До того ж, дуже складно класифікувати інтерактивні методи, тому що багато з них є складним перетинанням кількох прийомів.

З'ясовано, що у початковій школі активніше використовуються творчі завдання, робота в малих групах, той або інший вид ігрової діяльності. Сильним інструментом, що посилює будь-який метод, є використання суспільних ресурсів, які разом із іншими ресурсами позакласної роботи мають принципове значення для освіти.

Враховано доцільність виходити з того, що інтерактивні методики дають змогу задіяти не тільки свідомість людини, але й її почуття, емоції, вольові якості. А тому переваги інтерактивних технологій є незаперечними.

Розділ III. ПОЗИТИВНА ДИНАМІКА СОЦІАЛЬНА УСПІШНІСТЬ ПЕРШОКЛАСНИКА : РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ПІДХОДУ

3.1 Діагностика рівня розвитку соціальної успішності першокласника

Діагностику рівня розвитку соціальної успішності першокласника за допомогою інтерактивних технологій проходила вСтудія розвитку і виховання дітей передшкільного віку та першого класу «Равлик» м. Ізмаїл, вул. Рєпіна, 12. Студія розвитку і виховання дітей функціонує при випусковій кафедрі дошкільної та початкової освіти ІДГУ. Студія оснащена різними засобами навчання, відповідно до вимог НУШ.

В експериментальну групу ввійшли 7 дітей; експериментальна робота проводилась упродовж вересня-листопада 2022 року. З урахуванням ситуації в країні, намагалися доцільно використовувати час коли у Студії були присутні всі першокласники, які утворили експериментальну групу.

Формувальний експеримент складався з трьох етапів.

1 етап – констатуючий експеримент. На цьому етапі ми провели первинну діагностику рівня соціальної успішності експериментального класу. Окрім педагогічних спостережень, нами було зясовано типову методика Н. Лускунової «Що мені подобається у школі?», та опитування батьків за методиками «Будиночок» та «Шкала звірів». Завдяки комплексної діагностики виявлено вихідний рівень розвитку соціальної успішності молодших школярів.

2 етап – формуючий експеримент. На цьому етапі нами була організована робота з підвищення рівня соціальної успішності молодших школярів через педагогічний супровід інтерактивних технологій під час уроків. Зокрема, через розробку уроку математики з використанням технологій інтерактивного навчання.

3 етап – контрольний, на якому здійснено повторну діагностику рівня соціальної успішності дітей молодшого шкільного віку за допомогою інтерактивних технологій. Це дозволило виважено підійти до розробки

рекомендацій для вчителя щодо соціальної успішності першокласника за допомогою інтерактивних технологій.

Висвітливо більш докладно деякі аспекти експериментальної роботи, такі педагогічні спостереження мали наскрізний характер. Їх мета: виявити рівень соціальної успішності учнів, визначити співвідношення відволікання та пізнавальної активності, а також з'ясувати динаміку позитивно-активного ставлення до навчання.

Термін спостереження – перший тиждень на всіх уроках (для першого етапу діагностики) та останній тиждень (для другого етапу діагностики). У процесі спостереження за встановленими показниками вияву ми відзначали динаміку досліджуваного явища.

Зі вступом дитини до школи починається її нова сфера діяльності — навчання. Ця діяльність вимагає певних зусиль и не завжди буває цікавою для дитини. Велику роль при цьому має і мотивація, і зацікавленість у процесі навчання. Тому ми вважали, що задачею батьків є визначити наскільки дитина готова до навчання в школі, з'ясувати, які є прогалини в підготовці для того щоб їх усунути до вступу в 1 клас.

У процесі роботи зі спільнотою батьків ми намагались, щоб вони зрозуміли наскільки важливим є приділення уваги, часу і зусиль у підготовці дитини до школи. Адже це сприятиме в майбутньому першокласнику адаптуватися до нових умов і вимог. Ми виходили з того, що соціальна успішність та позитивна адаптація — це двоєдиний складний процес, де виявляться всі батьківські недоліки у вихованні.

Ми виходили з того, що готовність дитини до школи, або шкільна зрілість, має наступні компоненти, по-перше, готовність

- соціальну
- інтелектуальну готовність,
- психологічну (мотиваційну) готовність.

По-друге, спектр вияву активності:

- Виявляє інтерес до предмета.
- Інтерес спрямований на об'єкт вивчення.
- Задає питання, прагне на них відповісти.
- Виявляє допитливість.
- Впроваджується принципи соціального партнерства

По-третє, ступінь вияву самостійності:

- Самостійно виконує завдання.
- Виявляє стійкість у досягненні мети. Відволікання (кількість будь-яких дій, не пов'язаних із навчанням).
- Виявляє нестійкість у своїх інтересах.
- У дитини переважає емоційна діяльність.

Вищевикреслене утворило базу для оцінки результатів, що проводилася за відповідними критеріями.

Відтак, ми спромоглися деталізувати рівневу характеристику досліджуваного явища про високий рівень соціальної успішності за допомогою інтерактивних технологій та про активне ставлення до навчання у молодшого школяра ми можемо говорити, коли учень у процесі навчання ставить велику кількість питань, націлених на пізнання, як практичного матеріалу, так і теоретичного, при цьому всі його дії мають активний соціально-пізнавальний характер. Учень самостійно виконує всі завдання та прагне виконувати завдання підвищеної складності, поважає всіх, доброзичливо та позитивно ставлення до кожного, довірчі відносини між дітьми, розподілене лідерство, впроваджується принципи соціального партнерства.

Про середній соціальної успішності за допомогою інтерактивних технологій ми можемо говорити в тому випадку, якщо активність та відволікання учня знаходяться приблизно в однакових кількостях. Учень

ставити питання, спрямовані на пізнання лише теоретичного матеріалу, а самостійне виконання завдань в учня викликає складності, поважає всіх доброзичливо ставиться до однокласників.

Про низький рівень соціальної успішності, насамперед засвідчує вияв пізнавальної активності, а точніше - її відсутність; дитина на уроці малою мірою проявляє активність у вивченні матеріалу, або не виявляє її на уроці зовсім, а більшу частину уроку відволікається на сторонні справи, не пов'язані з навчанням. Питання, пов'язані з вивченням теоретичного та практичного матеріалу, задаються учнем вкрай рідко або взагалі не задаються, а у процесі, ж виконання завдань - зовсім відсутня самостійність. Маємо зазначити, що така дитина, як правило, не поважає оточуючих, негативно ставиться до кожного, немає довіри до дітей. Набутий експериментальний матеріал представимо у вигляді таблиці (Таблиця 2).

Таблиця 2

Діагностика соціальної успішності першокласників (на початковому етапі педагогічного експерименту)

№	Критерій Респонденти	1	2	3	4	5	6
		1	Євген Г.	+	-	+	+
2	Агнія Р.	+	+	-	+	+	-
3	Данило В.	+	-	+	-	+	+
4	Софія С.	+	+	-	+	-	+
5	Олександра Ч.	+	-	+	+	+	+
6	Максим К.	+	-	+	-	+	+
7	Дмитро Є.	-	+	-	+	-	+

Впродовж експериментальної роботи за дітьми на уроках здійснювались педагогічні спостереження. У бланку спостереження зазначалося, чи виявляє дитина інтерес до предмету, чи інтерес спрямований на об'єкт вивчення, чи задає учень питання вчителю чи прагне відповіді на питання, чи виявляє допитливість на уроці, чи виявляє потреба в спілкуванні з однолітками та вміння підпорядковувати свою поведінку законам дитячих груп, здатність приймати роль учня, вміння слухати і виконувати інструкції вчителя. Варто додати вияв ще й таких особистісних якостей, як вміння долати труднощі і ставитися до помилок як до певного результату своєї праці; вміння засвоювати інформацію в ситуації групового навчання і змінювати соціальні ролі в класному колективі. Набутий експериментальний матеріал дозволив практично реалізувати принцип дитиноцентризму.

Так у (28%) учасників експерименту соціальна успішність перевищує відволікання, що може засвідчувати про високий рівень соціально-пізнавальної активності. Ці діти цікавляться фактичним та теоретичним матеріалом та намагаються давати точні відповіді на питання, які відповідають правильним відповідям. Вони, як правило, самостійно виконують завдання.

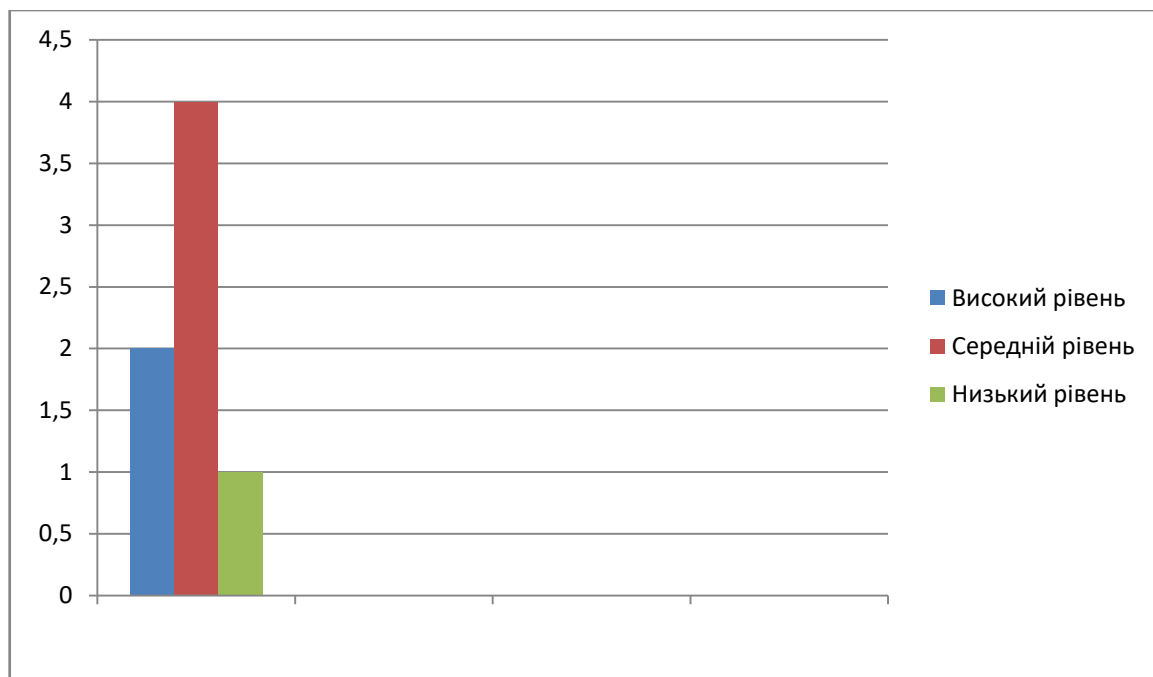
У 56% дітей експериментальної групи соціальна успішність та активність знаходяться приблизно в рівних кількостях, що свідчить про середній рівень соціально-пізнавальної активності учнів. Ці діти рідко ставлять запитання та часто ці питання не несуть цілеспрямованого пізнавального характеру. Цим дітям потрібна допомога у виконанні самостійних завдань.

У решти 16% учнів відволікання перевищує соціальну успішність, що говорить про низький рівень активності соціально-пізнавальної діяльності. Ці діти ставлять дуже мало питань, вони часто відволікаються, їх характеризує нестійкість інтересів. Самостійно виконати завдання вони не можуть.

Для більш наочного зображення відобразимо результат педагогічних спостереження в діаграмі (Мал. 1.1.). Аналіз результатів діагностики показав,

що основна маса учнів – діти із середнім рівнем зацікавленості у навчанні, а відтак, і соціальної успішності. Ці діти часто відволікаються під час уроку на сторонні справи, хоча бувають активні, але лише з «завдання вчителя». Кількість дітей, у яких соціальна успішність перевищує відволікання більше, ніж дітей, у яких відволікання перевищує соціальну успішність.

Мал.1.1. Стан вияву соціальної успішності молодших школярів. За результатами педагогічних спостережень.

Далі на констатуючому етапі ми застосували методику Л.М. Фрідмана, яка вимагала від учасників експерименту відповіді на такі питання:

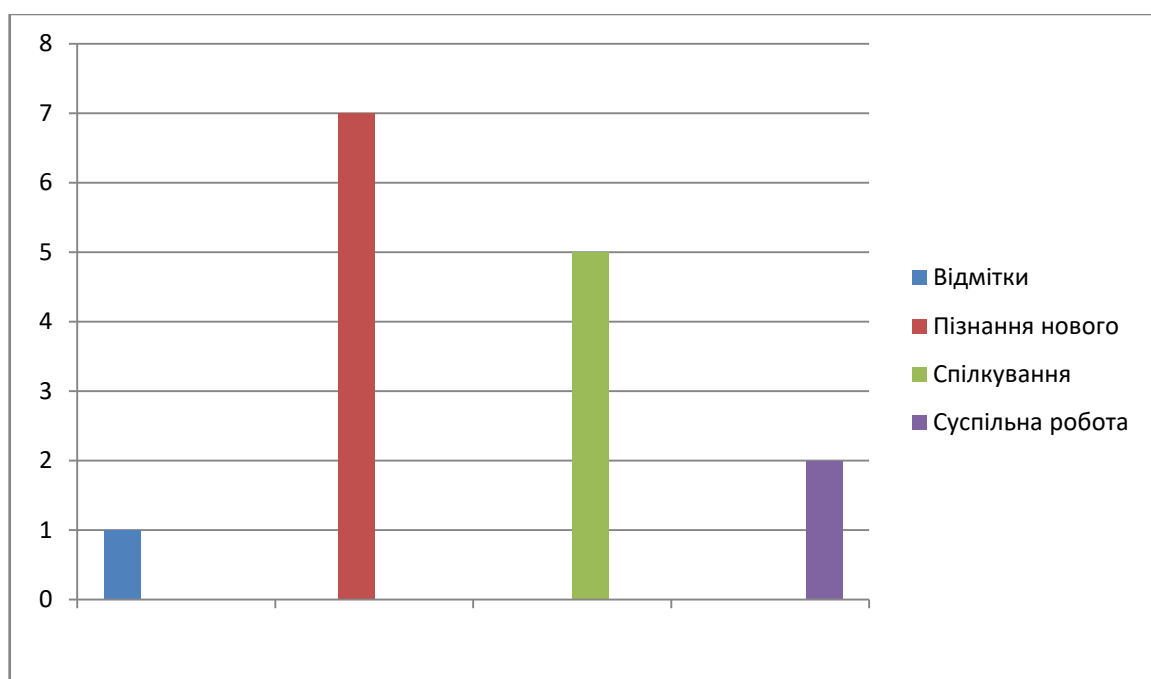
1. Що найбільше тебе приваблює у школі?

- а) спілкування із товаришами;
- б) отримання відміток;
- в) суспільна робота;
- г) пізнання нового;
- д) самостійна робота;
- е) інше.

2. Назвіть найважчий навчальний предмет.

3. Назвіть найцікавіший навчальний предмет.
4. Назвіть найкорисніший навчальний предмет.
5. Який навчальний предмет, на твою думку, можна вилучити?
6. Які ще навчальні предмети хотілось би включити до навчання?

Аналізуючи відповіді дітей, ми отримали такі результати: 16% дітей у школі приваблює одержання оціночних балів; 80% учнів приваблює спілкування із товаришами у школі. Всіх дітей у школі приваблює впізнавання нового; а суспільна робота приваблює лише 28% учнів (Мал.1.2.).

Мал. 1.2. Ступінь привабливості шкільного навчання

Як зазначилося, нас цікавила позиція батьків у контексті діагностики умов соціальної успішності першокласників. А тому до діагностичного інструментарію ми додали: опитування батьків (Текст опитувальника наданий в додатку 1.); при цьому ми врахували, що при обробці даних, які отримали за допомогою опитувальника, можливі й такі варіанти [18]:

- Захворювань психосоматичного характеру немає;

- Зрідка можуть бути функціональні порушення;
- Були захворювання, спостерігається у дитини психосоматична симптоматика.

Зауважимо, що в контексті завдань дослідження, нами була проведена діагностика за допомогою методики «Будиночки» (О.А. Орехова); як відомо, цей тест дозволяє акцентувати увагу на емоційній сфері учня.

Зауважимо, що методика «Будиночки» передбачає наявність таких матеріалів: аркуш відповідей та вісім кольорових олівців. Дана методика складається з трьох завдань, що передбачають розфарбовування.

Інструкція:

Завдання № 1. Це вісім прямокутників. Виберіть той олівець, колір якого вам найбільш приємний та розфарбуйте ним перший прямокутник. Відкладіть його. Виберіть з олівців, що залишилися, який вам найбільше подобається. Розфарбуйте другий прямокутник. І так далі.

Завдання №2. Перед вами 10 будиночків. В них живуть наші з вами відчуття. Я буду називати відчуття, а ви виберіть той колір, який на вашу думку найбільш підходить та розфарбуйте будиночок. Кольори можуть повторюватися.

Список слів для будиночків: щастя, горе, справедливість, образа, дружба, сварка, доброта, злість, нудьга та захоплення [12].

Завдання №3. Перед вами знову 10 будиночків. У першому буде жити твоя душа. Який із кольорів їй личить? Розфарбуйте будиночок. У другому – твій настрій, коли ти йдеш вранці до школи. У третьому – твій настрій під час заняття читання. У четвертому – твій настрій під час заняття письмом. У п'ятому – твій настрій під час заняття математика. У шостому - твій настрій, коли ти спілкуєшся з вчителем. У сьомому – твій настрій, коли ти розмовляєш з

однокласниками. У восьмому – твій настрій, коли ти перебуваєш вдома. У дев'ятому – твій настрій, коли ти виконуєш домашнє завдання. У десятому вам потрібно придумати самим хто в ньому живе та що робить [12].

Як відомо, їх методика передбачає певну процедуру обробки результатів починається із завдання №1, дем потрібно обчислити вегетативний коефіцієнт за поданою формулою:

$$ВК = (18 - \text{місце прямокутника червоного кольору} - \text{місце прямокутника синього кольору}) / (18 - \text{місце прямокутника синього кольору} - \text{місце прямокутника зеленого кольору}).$$

Вегетативний коефіцієнт можна інтерпретувати таким чином:

- від 0 – до 0,5 – в учня хронічна перевтома та виснаження. Навантаження непосильні для нього.
- від 0,51 – до 0,91 – в учня стан втоми, що можна компенсувати за рахунок періодичного зниження активності. Потрібна оптимізація режиму праці та відпочинку.
- від 0,92 – до 1,9 – в учня оптимальна працездатність. Він відрізняється бадьорістю та здоровою активністю. Навантаження для нього відповідають можливостям дитини.
- Більше 2,0 – в учня перезбудження. Потрібна для нього нормалізація темпу діяльності, а також режиму праці та відпочинку, інколи навіть і зниження навантаження [12].

Щодо завдання № 2, то воно дозволяє визначити сферу соціальних емоцій дитини, адже потрібно розрахувати показник сумарного відхилення від аутогенної норми.

Зауважимо, що аутогенна норма – це індикатор психологічного благополуччя. 34251607 – нормативне положення кольору. Щоб розрахувати сумарне відхилення потрібно від займаного місця кольору у дитині відняти

нормативне положення кольору. А потім потрібно всі різниці додати, без урахування знаку. А саме:

- більше 20 – у дитини переважають негативні емоції, поганий настрій;
- 10 - 18 – емоційний стан учня в нормі;
- Менше 10 – у дитини переважають позитивні емоції.

Завдяки завданню № 3, створюється можливість з'ясувати емоційне відношення учня до себе та шкільної діяльності, до вчителя та однокласників. Якщо у дитини наявні проблеми в якійсь сфері, то вона буде розфарбовувати ці будиночки чорним або коричневим кольором. Доцільно виділяти ряди об'єктів, які учень позначив однаковим кольором. Наприклад, школа-дружба захоплення [12].

Денталізує ще один аспект проведення експерименту діагностика умов соціальної успішності котра досліджувалась за допомогою методики «Школа звірів» (Вьюнова Н.І., Гайдар К.М.).

Ця методика дає можливість досліднику виявити шкільні неврози у дітей на початковій стадії розвитку, а також з'ясувати причини та способи корекції. Вона передбачає таке обладнання: аркуш паперу та кольорові олівці.

Слова вчителя: Діти, зараз ми з вами вирушимо в чарівний ліс. Тож сідайте зручніше та закривайте очі. Уявіть, що ми з вами потрапили на сонячну лісову галявину. Послухайте, як шумить листя над нашою головою, як м'яка травичка торкається ваших ніг. На галявині ви помічаєте «Школу звірів». Подивіться уважно, які звіри навчаються в цій школі? А яка тварина виконує роль вчителя? Чим займаються учні? А якою ж тваринкою є ви? Що ви відчуваєте? А тепер розплющите очі, візьміть олівці та папір і спробуйте мені намалювати те, що побачили. Поряд зі звірем, яким могли б бути ви напишіть «х» або букву «я» [12].

Звернемося до інтерпретацій отриманих результатів, яких додають її розробники [12]:

1. *Розміщення малюнку на аркуші.* Якщо дитина розміщує малюнок ближче до верхнього краю, це можна трактувати як високу самооцінку, або як незадоволеність своїм статусом в класі, колективі. Якщо ж навпаки в нижній частині, то — невпевненість в собі.

2. *Контури фігур.* Якщо фігура намальована чітко, із затемненими лініями, це означає, що дитина хоче захистити себе від оточуючих. Якщо виконана з гострими кутами – це можна пояснити як агресивне ставлення до першокласника. Якщо поставлені щити, заслони – дитина відноситься з побоюванням, підозрою.

3. *Натиск.* Слабкий натиск говорить про прояв тривожності, дуже сильний – про напруженість учня. Про тривожність також може свідчити сліди стирання та розірваність ліній.

4. *Наявність органів чуття.* Зображення великих вух може говорити про зацікавленість в інформації, щодо думки оточуючих про себе. Відкритий, або заштрихований рот — про легкість в дитини виникнення страхів. Зуби це — ознака вербальної агресії.

5. *Взаємодія персонажів.* Велика кількість взаємодій фігур один з одним, а також відсутність розділяючих їх ліній говорить про сприятливі стосунки з однокласниками та вчителем. В іншому випадку можна трактується як труднощі в контакті з іншими учнями.

6. *Стосунки між твариною-вчителем та твариною-дитиною.* Потрібно з'ясувати чи немає протиставлення між ними? А також як розташовані фігури учня та вчителя один до одного?

7. *Зображення навчальної діяльності.* Якщо на малюнку відсутня навчальна діяльність можна припустити, що школа не приваблює дитину

навчальною стороною. Якщо ж немає учнів, або вчителя, навчальної діяльності, чи малюнок не зображує школу, то можна зробити висновок, що у дитини не до кінця сформувалася позиція учня, тобто вона не усвідомлює себе як школяра.

8. *Колірна гама.* Про благополучний емоційний стан першокласника в школі говорять яскраві кольори. Похмурі ж забарвлення можуть свідчити про неблагополуччя та пригнічений стан учня. Методики «Будиночки» та «Школа звірів» є проєктивними, а отже інтерпретувати їх потрібно лише з результатами інших методик.

Отже, за допомогою комплексу методик утворилося можливість поглибити діагностику соціальної успішності дітей, які брали участь в експерименті: та представити узагальнені дані (Мал.2).

Мал. 2. До рівнявої характеристики соціальної успішності дітей в першому класі

Після аналізу діагностування першокласників ми виявили, що в класі 1 учень з низьким рівнем(16%) соціальної успішності. Він не відвідував дитячий садочок, що і це могло стати причиною дезадаптації соціальної успішності.

Але в класі можна прослідити позитивну динаміку соціальної успішності першокласника. Адже 4 учнів мають середній рівень(56%) адаптації, а 2 - високий рівень(28%). Це обумовлюється декількома факторами. Найголовніше це сприятливі психолого-педагогічні передумови, що створив вчитель в навчально-виховному процесі на своїх уроках, і в групі продовженого дня. Константуємо й суттєве значення соціальної успішності дитини – спеціальна робота з майбутніми першокласниками їх батьками, що проводив учитель. Доцільним є створення психолого-педагогічних систем підтримки учнів.

Таким чином, нами дослідження дало можливість узагальнити причини, що можуть вплинути на динаміку соціальної успішності першокласників. Перш за все, це рівень соціальної, емоційно-вольової, а також інтелектуальної готовності дитини до навчання в школі, організація міжособистісного спілкування учнів. Також велику роль в соціальній успішності дітей відіграє вчитель, його стиль спілкування з учнями, компетентне використання вправ ігор в освітньому процесі.

3.2 Педагогічний супровід інтерактивних технологій на уроках в початковій школі задля успішної соціалізації здобувачів освіти

Навчання молодого покоління в нинішній час є досить непростим завданням – вже в молодшу школу діти приходять з не просто навиками користування новітніми технологіями, а повноцінними користувачами технічних засобів. Окрім того, дитячий мозок прагне до засвоєння знань лише через цікаву для нього форму діяльності – через гру. В молодшому віці, саме гра є провідною діяльністю навчання та засвоєння інформації. Специфіка викладання в початковій школі заснована саме на цьому – засвоєння інформації граючи. Чим ближче до середньої школи, тим більше серйозності і менше гри.

Реалії сьогодення зумовлюють таку проблему: яким чином навчати індивідуумів, які в силу специфіки свого віку не зовсім охоче сприймають інформацію, яка їм не цікава, утримувати їх увагу та використовувати

технології. Вихід є і він надзвичайно простий, але потребує допомоги батьків, надзвичайного терпіння та високих технічних навиків вчителя, натомість головне – зацікавленості дитини. Запровадження інтерактивних технологій навчання значно полегшує ситуацію, адже це можливість і дистанційного навчання в тому числі, в тій формі, якій цікаво та актуально дітям сприймати інформацію.

Варто також зазначити, що із провадженням у широку освітню практику концепції нової української школи (НУШ), котра передбачає реалізацію принципів педагогіки партнерства [3], значно розширилась сфера застосування інтегрованого навчання й інтерактивних методів навчання. Оскільки саме принципи педагогіки партнерства, задекларовані у концепції НУШ, серед яких можна виділити:

- 1) повагу до кожної особистості;
- 2) доброзичливе та позитивне ставлення до кожного;
- 3) довіру у відносинах;
- 4) практичну реалізацію взаємодії у процесі діалогу на принципах взаємоповаги;
- 5) розподілене лідерство);
- 6) реалізацію принципів соціального партнерства [3, С. 16]. Все це значною мірою співпадає із умовами, які сприяють ефективній навчальній інтеракції.

Разом з тим, сучасна початкова освіта спрямована на формування цілої низки компетентностей, які дозволять дитині максимально ефективно реалізувати себе у суспільстві. Так, навчання математики може сприяти формуванню та розвитку цілої низки компетентностей, таких як:

1) компетентність спілкування державною мовою (лаконічне та зрозуміле формулювання своїх думок, уміння аргументувати, переконливо доводити правильність своїх тверджень тощо);

2) компетентність спілкуватися іноземною мовою (іноземними мовами) (зіставлення математичних термінів чи буквенних позначені з їх походженням);

3) компетентності із галузі природничих наук та технологій (моделювання певних процесів, які відбуваються у навколишньому світі);

4) інформаційно-цифрова компетентність (здатність діяти за алгоритмом і створювати власні алгоритми);

5) навчальна компетентність (уміння доводити вірність певних тверджень, власної думки тощо);

6) компетентність ініціативності та підприємливості (здатність здійснювати найбільш раціональний вибір);

7) соціальна та громадянська компетентності (здатності робити правильні висновки з отриманих результатів від розв'язування конкретних задач соціального змісту);

8) естетична і культурна компетентність (обізнаність у сфері культури і уміння естетичного самовираження: естетичне зображення геометричних фігур, графіків, рисунків тощо);

9) екологічна компетентність (ощадливе використання природних ресурсів, дбайливе ставлення до власного здоров'я тощо) [3, С. 15].

Для доведення доцільності та ефективності використання інтерактивних технологій, зокрема, на уроках математики у початковій школі проаналізували кілька прикладів. У контексті нашого дослідження ми користуватимемося трактуванням інтерактивної технології, як різновиду педагогічної, запровадженим ЮНЕСКО. А саме: під педагогічною технологією розуміють

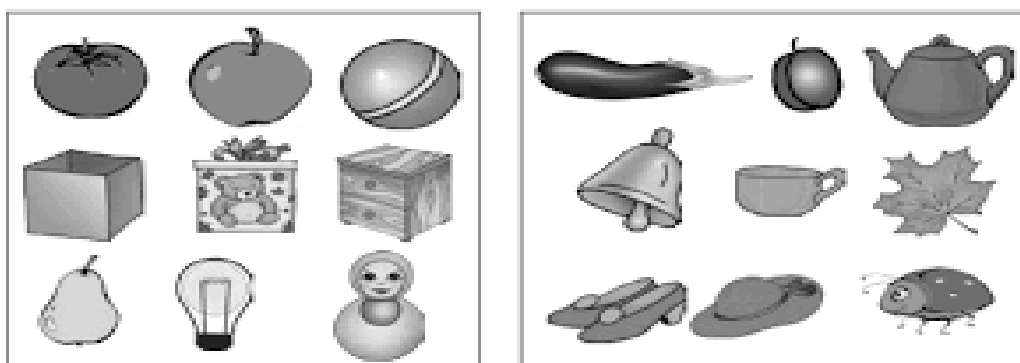
конструювання і оцінювання наявних освітніх процесів через врахування ресурсів (людських, часових, матеріальних тощо) [4, С. 22]. Розкриємо вищезазначене більш докладно.

1. Робота в парах. Це різновид парної роботи, яку можна використовувати для вирішення цілої низки дидактичних завдань: перевірки засвоєння, актуалізації або закріплення знань. Так, на уроці математики роботу в парах можна запропонувати для того, щоб:

- 1) дати відповіді на запитання учителя;
- 2) проаналізувати разом можливі варіанти виконання вправи, розв'язання задачі;
- 3) перевірити знання один одного;

4) сформулювати очікування від уроку або зробити його підсумок тощо. Так, наприклад, вивчаючи тему «Спільні та відмінні ознаки предметів. Поділ на групи. Лічба» (за підручником «Математика. 1 клас», авт. Н. П. Листопад [2]) можна запропонувати таке завдання (учні при цьому об'єднуються у пари по партах), проілюстроване мультимедійною презентацією (мал.2.1):

Порівняй предмети в кожному ряді. Що в них спільне? Що відмінне?

Мал.2.1. Завдання для роботи в парах

1. Що спільного є у кожній групі предметів? 2. Що є відмінного у кожній групі предметів? 3. Чи можна поєднати предмети різних груп в одну, чому? Цю

технологію доцільно використовувати на початку застосування інтерактивного навчання [4, С. 34].

2. Ротаційні (змінюванні) трійки. Діяльність учнів подібна до роботи в парах. Проте, школярі розміщуються по троє, таким чином, щоб кожна трійка бачила своїх сусідів зліва та справа; усі групи отримують однакове відкрите питання, на яке потрібно дати розгорнуту відповідь [4, С. 35–36]. Такий підхід можна, наприклад, застосувати вивчаючи тему «Знаходження дробу від числа». При цьому вчитель пропонує школярам розв'язати таку задачу: «У Василька було 28 цукерок, $\frac{2}{7}$ усіх цукерок він віддав сестричці Олі. Скільки цукерок віддав хлопчик?». Кожна трійка повинна запропонувати свій варіант відповіді та обґрунтувати його. Для закріплення теми, трійки можна перегрупувати, а умову задачі ускладнити таким чином: «У Василька було 28 цукерок, $\frac{2}{7}$ усіх цукерок він віддав сестричці Олі. Скільки цукерок залишилося у хлопчика?».

3. Робота в малих групах; Її доцільно використовувати тоді, коли виконання вимагає спільної, а не індивідуальної роботи. До них належать: «Діалог», «Синтез думок», «Спільний проект», «Пошук інформації», «Коло ідей», «Акваріум» [4, С. 38–43].

Так, наприклад, вивчаючи тему «Порівняння предметів за довжиною, шириною, висотою» учитель може використати технологію «Пошук інформації». Для цього напередодні уроку доцільно об'єднати учнів у п'ять груп та знайти відомості (зовнішній вигляд, розміри, звички тощо) про: мишу, кішку, собаку, свиню, корову. Після представлення своїх доповідей, учні виконують завдання на порівняння (мал. 2.2):

Мал.2.2. Завдання на порівняння предметів

1. Хто з тварин є найвищим, а хто – найнижчим?
2. Які тварини вищі, ніж собака?
3. Які тварини нижчі, ніж свиня?

Варто також зазначити, що пошук інформації також можна використовувати як частину технології «Спільний проект» та використовувати, наприклад, для вивчення величин (довжина, площа, час, грошових одиниць тощо) і одиниць їх вимірювання. Так, наприклад, вивчаючи час та одиниці його вимірювання учні можуть підготувати спільний проект по групах. При цьому вчителю доцільно розбити теми повідомлень по групах таким чином:

I-ша група: «Вимірювання часу»;

II-га група: «Види годинників»;

III-тя група: «Одиниці вимірювання часу»;

IV-та група: «Народ скаже, як зав'яже» (загадки, приказки, прислів'я про час, одиниці його вимірювання, годинники тощо).

4. Інтерактивні технології колективно-групового навчання, які базуються на фронтальній (одночасній) роботі всіх учнів класу. До цього класу технологій, як правило відносять: «Мікрофон», «Незакінчені речення»,

«Мозковий штурм», «Навчаючись – учусь», «Ажурна пилка», «Аналіз ситуації», «Вирішення проблем», «Дерево рішень» [4, С. 43–55].

На нашу думку, для навчання математики найбільш доцільними та методично виправданими є «Мікрофон», «Незакінчені речення» і «Мозковий штурм», справа в тому, що ці технології не вимагають від дітей великого обсягу додаткових знань та навичок, а їх виконання є посильним для дітей молодшого шкільного віку. Розглянемо, наприклад, технологію «Мікрофон». Її зміст певною мірою має вигляд гри, адже відповідати на запитання може тільки той учень, у чіях руках опиняється мікрофон (це може бути як модель мікрофона, так і будь-який предмет, який його імітує: ручка, олівець тощо) [4, С. 45]. Використовувати «Мікрофон» можна для закріплення таблиць додавання або множення: запропонувати учням називати результати таблиці множення на певне число, – одиниць вимірювання величин, елементів геометрії тощо.

Подібною є технологія «Незакінчені речення». Організовуючи роботу за цією технологією, учитель наперед визначає своєрідну «формулу»-незакінчене речення, з якої розпочинає свою відповідь кожен учень. Її можна використовувати і як для мотивації початкової діяльності («На цьому уроці я хочу дізнатися ...»), і як для закріплення вивченого матеріалу («Ми виконуємо цю дію тому, що ...»), і як рефлексійний елемент («Мені було цікаво на цьому уроці тому, що ...»).

5. Технології ситуативного моделювання. Це досить різнопланова технологія, яка відбувається у формі ситуативних дидактичних рольових ігор [4, С. 55–64]. При цьому основний зміст діяльності полягає у вивченні дітьми певних понять із точки зору «дорослих». Так, вивчаючи математику, дітям можна запропонувати життєві ситуації та математичні завдання, які з ними пов'язані, при цьому учні виконують завдання, виконуючи певні «дорослі ролі». Таким чином, урок можна організувати у формі діяльності конструкторських бюро, у яких є різні посадовці та працівники (директор, бухгалтер, інженери та ін.) із своїми обов'язками та можливостями; також

можна запропонувати дітям створити екіпажі зорельотів, груп учених-дослідників тощо. Для ефективності цієї діяльності учитель повинен чітко пояснити школярам зміст завдання, обов'язки, які виконуватиме кожен «гравець», результати, яких потрібно досягнути, а також – підготувати всі необхідні для роботи матеріали.

Вищескреслене і складало зміст проведеної нами дослідно-експериментальної роботи, спрямованої на педагогічний супровід інтерактивного навчання, зокрема, на уроках математики. Отже, ми дійснили узагальнення про те, що інтерактивні технології ще й сприяють формуванню і розвитку комунікативних навичок, здатності до співпраці, взаємоповаги, толерантності, доброти тощо. Проте, вчителям не потрібно вважати інтерактивні технології єдиним засобом навчання, їх потрібно обов'язково комбінувати з іншими формами і методами навчання, щоб у дітей не виникло ефекту «звикання», що спричиняє зниження інтересу до діяльності і може негативно вплинути на результативність навчання. Хоча сьогодні й ведеться активна наукова діяльність із дослідження освітніх можливостей інтерактивних технологій, але, внаслідок стрімкого розвитку всіх сфер життя суспільства, постійно спостерігається необхідність в актуалізації засобів реалізації інтерактивних технологій, зокрема, задля досягнення соціальної успішності учнів першого класу.

3.3. Порівняльна ефективність традиційного й експериментального підходу

На уроках з використанням інтерактивних технологій навчання діти досягали соціальної успішності, адже нами пропонувалось учням виконати роботу в групах, розв'язати проблемні завдання та дати відповіді на запитання, показав зразок і пояснив учням на що слід звертати увагу тощо. Ми з'ясували, що це сприяє розвитку уваги, уваги, мислення, фантазії, підвищує інтерес дітей до навчання, сприяє поглибленню і розширенню пізнавальних інтересів.

Виходячи із зазначеного вище та на основі досвіду вчителів ми розробили рекомендації для вчителів першого класу щодо соціальної успішності першокласника за допомогою інтерактивних технологій. Методичні орієнтири такі :

1. Ураховувати вікові та індивідуальні особливості дітей.
2. Завжди вірити в успіх кожної дитини.
3. Не потрібно негативно оцінювати учнів на перших етапах навчання в школі.
4. Запобігати груповій критиці дитячої роботи її помилок.
5. Порівнювати якість роботи учня лише з його попередніми роботами.
6. Допомогати учням знаходити шлях до успіху.
7. Завжди акцентувати увагу на успіхах учнів та їх перемогах.
8. Створювати ситуації успіху.
9. Завжди надавати учням емоційної підтримки словами, поглядом, або дотиком.
10. Запобігати частому використанню в своїй мові слівзаперечень.
11. Організовувати уроки виключно на позитивних емоціях.
12. Не допускати ситуацій стресу на уроках.
13. Завжди використовувати на уроках ігри та наочність.

До зазначеного додаємо висновок творчих учителів про те, що є ефективною система вправ, яку вчитель може використовувати в класі [32]:

а) ігри на прояви окремих рис характеру та емоцій: мімічні і пантомімічні етюди (Наприклад, хоробрий лев та заляканий заєць, або навпаки), створення казок (Наприклад, «Одного разу...», «Були собі...» та «Немов би...»);

б) вправи на саморегуляцію та зняття напруження: «Замри», «Насос і м'яч», «Візьміть себе в руки», «Гора з пліч», «Зламана лялька», «Повітряна куля», «Лимон»;

в) ігри на зниження імпульсивності: «Будь уважним», «Стоп», «Поведінка звіря», «Хвилинка пустощів», «Говори», дихальні гімнастики, вправи на релаксацію;

г) вправи на формування довільності поведінки: «Офіцер - солдат», «Тролейбусний маршрут» «Пташка», «Намалюй пароплав», «Сокіл та лисиця», «Школа навпаки»;

г) ігри на просторову орієнтацію: «Мовчазна сторінка», «Пошук скарбів», «Домалюй в квадратику», «Знайди свійських тварин», «Розфарбуй піраміди»;

д) ігри на розвиток уяви: «Чарівне слово», «На що схожі хмаринки», «Складання оповідань», «Оживи предмет», «Сніговик», «Потягнулись-зламались», «Надувний м'яч»;

е) вправи на розвиток мислення та пізнавальних здібностей: «Склади речення», «Пошук спільного», «Знайди протилежні предмети», «Вилучи зайве», «Вгадай фігуру», «Відгадай слово», «Знайди парні картинки»;

є) вправи на розвиток уваги та пам'яті: «Повтори рухи», «Слухай і виконуй», «Вухо-ніс», «Слухай оплески», «Побудуй малюнок із фігур», «Не помиляйся», «Слухаємо тишу» ; моторно-слухової пам'яті: «Повторюй за мною», «Повтори за тваринами»;

ж) вправи на зняття дитячих страхів: «Намалюй свій страх», «Найгірше і найкраще», «Полум'я свічки», «Конкурс страхів», «Розповісти про свій страх» [32].

Наш досвід та проведена експериментальна робота засвідчили про те, що ранкові зустрічі є одні з найуспішніших практик в першому класі, які допомагають вчителю у створенні позитивної атмосфери в класі. Наприклад, можна використовувати такі ігри для ранкових зустрічей:

1. «Коло добра» Діти стають в коло, по черзі вітають один одного з новим днем, та говорять побажання кожному.

2. «Хто я» Один учень виходить перед класом, називає своє ім'я та трішки розповідає про себе. (Наприклад, що йому подобається, що вміє робити, чим йому подобається займатися, та інше)

3. «Похвали сусіда» Діти стають в коло та по черзі за годинниковою стрілкою називають позитивну якість свого сусіда.

4. «Ім'я по колу» Діти разом з вчителем стають в коло. Вчитель говорить як його звати. Наступний учень говорить ім'я вчителя та своє і т.д.

5. «Ти мені подобаєшся» Діти стають в пари та по черзі говорять «Ти мені подобаєшся тому, що...» Ранкова зустріч 1 клас. Для 1-го тижня «Я – Школяр».

Наведемо фрагменти з проведеного дослідження.

День 1. «Що я очікую від шкільного життя?»

1. Знайомство з учнями.

- Доброго дня! Діти, з сьогоднішнього дня ви – першокласники. В школі ви щодня будете дізнаватися щось нове та цікаве. Тут у вас з'явиться багато друзів. Подивіться довкола, як багато дітей в класі. Напевно, ви ще не всі знаєте один одного. Отже, давайте познайомимось.

- Я ваш вчитель. Мене звати... А тепер дізнаємося як вас звати. Коли я скажу: «Три-чотири!» - кожен скаже своє ім'я. (Діти одночасно говорять ім'я).

- Ой, щось я не зрозуміла жодного ім'я. А ви?

- А давайте спробуємо інакше, скажемо імена пошепки. (Діти шепчуть кожен своє ім'я).

- Теж не вийшло. Напевно, це тому, що всі говорять разом. Давайте спробуємо по черзі називати своє ім'я (Діти по черзі говорять ім'я). Отже, коли говорять всі одночасно, то нічого не зрозуміло. Потрібно говорити по черзі.

- У мене є ось такі гарненькі квіточки на яких записано ваші імена. Коли ви почуєте своє ім'я, виходите на середину класу, щоб відрекомендуватися.

2. Обмін інформацією.

- Вправа «Розкажи про себе» Діти стають в коло та по черзі розповідають про себе. Наприклад, у дитячому садку я мріяв стати..., а тепер...; у мене добре виходить...; у дитячому садку я цікавився..., а зараз..., і т.д.

- Вправа «Чого я хочу навчитися у школі» Діти стають у коло. Вчитель пояснює три жести. Вказівні пальці схрестити – «Так», вказівний палець спрямований в бік – «Ні», вказівний палець спрямований вгору – «Не знаю», або «Невпевнений». Вчитель говорить «Я прийшов до школи, щоб навчитися

писати». Учні показують відповідний жест. (Щоб кусатися, танцювати, дряпатися, читати, навчитися битися, дружити і т.д.)

3. Робота в групах.

Гра «Будуємо школу» На дошці прикріплені цеглинки зі словами: радіти, сваритися, читати, дружити, спілкуватися, битися, писати та ін... Діти в парах будують школу лише з тих слів-цеглин, які можна робити в школі. Потім обговорюють в класі.

4. Темі для щоденника вражень:

- Мені сподобалося в школі...
- Школа, яка мені подобається.
- Мій перший день в школі.

Отже, для вчителя основним завданням є створення найбільш сприятливих умов набуття дитиною соціальної успішності. Творчий вчитель намагається використовувати на уроках такі форми та методи навчання, які б заохочували витися дітей, зацікавлювали навчальним матеріалом. Це сприяє соціальній успішності та досягненню учнями високого рівня знань. Інтерактивні форми роботи та впровадження інноваційних технологій навчання в практику, допомагають вчителю зацікавити учнів на уроці та розвинути здібності.

Висновок до III розділу

Підтверджено, що період молодшого шкільного віку є надзвичайно важливий, оскільки це кризовий вік, дитина із садочка переходить до школи. Відбувається зміна режиму дня. Складаються нові для неї позасімейні відносини – з вчителем та однокласниками.

Під час проведення дослідження ми переконалися в успішності використаних такі методи: «Будиночки» (О.А. Орехова), «Школа звірів» (Вьюнова Н.І., Гайдар К.М.) та анкетування батьків.

З'ясовано, що на соціальну успішність першокласників впливають такі чинники:

- функціональна готовність дитини;
- інтелектуальну готовність;
- емоційно-вольова готовність;
- вік дитини;
- стан здоров'я учня;
- рівень тренуваності адаптаційних механізмів;
- особливості стосунків в сім'ї дитини.

Для того, щоб соціальна успішність першокласника була на високому рівні повинні бути створенні вчителем такі умови:

1. Створення в класі сприятливого психологічного клімату.
2. Надання допомоги кожному учню в усвідомленні себе як особистості.
3. Створення атмосфери успіху.
4. Розвиток у дітей мотиваційної сфери.
5. Розвиток позитивних якостей в учнів.
6. Здійснення психологічної підтримки учня.

4. Аналіз методичного доробку та досвіду вчителів початкової школи дозволив встановити найбільш доречніші рекомендації для вчителя щодо соціальної успішності першокласників в умовах Нової української школи такі, як:

- урахувати вікові та індивідуальні особливості дітей;
- завжди вірити в успіх кожної дитини;

- не потрібно негативно оцінювати учнів на перших етапах навчання в школі;
- запобігати груповій критиці дитячої роботи її помилок;
- порівнювати якість роботи учня лише з його попередніми роботами; - допомагати учням знаходити шлях до успіху;
- завжди акцентувати увагу на успіхах першокласників та їх перемогах; - завжди надавати учням емоційної підтримки словами, поглядом, або дотиком; - запобігати частому використанню в своїй мові слів-заперечень;
- організовувати уроки виключно на позитивних емоціях (починати день з ранкових зустрічей, підкреслювати позитивні якості кожного учня);
- не допускати ситуацій стресу на заняттях;
- завжди використовувати на уроках ігри та наочність («Хвилинка пустоців», «Оживи предмет», «Повітряна куля», «Коло добра»).

Отже, соціальна успішність першокласників в першу чергу залежить від вчителя, він повинен допомагати учням успішно адаптуватися. Важливу роль має співпраця з батьками та налаштованість усього педагогічного колективу на важливий етап успішного реформування школи – адаптацію дитини до навчання.

ВИСНОВКИ

1. Доведенно, що поступовість залучення молодших школярів до спільної діяльності методами інтерактивних технологій буде ефективною, якщо її застосовувати систематично. Це сприятиме розумінню такої роботи як повноцінної та активної форми організації навчання, привчатиме до спілкування й співпраці з партнерами. Використання інтерактивних методів навчання потребує від вчителя серйозної та копіткої підготовки до уроку. Тільки в такому випадку збільшується обсяг і глибина матеріалу, що засвоюється дітьми, менше часу витрачається на формування понять і відпрацювання умінь та навичок, учні комфортно почуваються на уроці, збільшується їх пізнавальна активність. Разом з тим діти набувають життєво необхідних компетентностей: вміння слухати співрозмовника, аргументувати свою позицію тощо.

2. Підтверджено, що інтерактивні методики дають змогу задіяти не тільки свідомість людини, але й її почуття, емоції, вольові якості, тобто залучають до процесу навчання «цілісну людину». Це сприяє кращому засвоєнню матеріалу. У дослідженнях нами враховувалися положення, що використання інтерактивних методів один із шляхів реалізації особистісно-орієнтованого навчання.

Щоб подолати складності застосування окремих інтерактивних технологій і перетворити їхні слабкі сторони у сильні, треба пам'ятати:

– Інтерактивна взаємодія потребує певної зміни всього життя класу, а також значної кількості часу для підготування як учням, так і педагогу. Починайте з поступового включення елементів цієї моделі, якщо ви або учні з ними незнайомі. Як педагогу, так і учням треба звикнути до них. Можна навіть створити план поступового впровадження інтерактивного навчання. Краще старанно підготувати кілька інтерактивних занять у навчальному році, ніж часто проводити наспіх підготовлені «ігри».

– Можна провести з учнями особливе «організаційне заняття» і створити разом із ними «правила роботи в класі». Налаштувати учнів на старанну підготовку до інтерактивних занять. Використовувати спочатку прості інтерактивні технології – робота в парах, малих групах, мозковий штурм тощо. Коли у вчителя і в учнів з'явиться досвід подібної роботи, такі заняття будуть проходити набагато легше, а підготовка не потребуватиме багато часу.

– Використання інтерактивного навчання не самоціль. Це лише засіб для досягнення тієї атмосфери в класі, яка найкраще сприяє співробітництву, порозумінню і доброзичливості, надає можливості дійсно реалізувати особистісно-орієнтоване навчання.

3. У процесі дослідження встановлено, що інтерактивна навчальна діяльність сприяє розвитку тих особистісних якостей, які не можуть розвивати вербально:

- уміння працювати в колективі;
- брати відповідальність за свій вибір;
- аналізувати результати своєї діяльності;
- відчувати себе членом команди.

4. В результаті проведеного дослідження нами виокремлено методичні рекомендації щодо розвитку соціальної успішності першокласника. В них наголошено на необхідності організувати навчально-пізнавальний процес таким чином, щоб забезпечити максимально можливу активність учнів при постійно діючому зворотному зв'язку. Вчителю слід враховувати і те, що будь-яка дія, перед тим, як бути реалізованою, народжується у мозку учнів і там аналізується. Тому, в першу чергу, слід активізувати саме розумову діяльність учнів, а це можливо за допомогою різноманітних технологій, раціональних та оптимальних умов впровадження педагогічних методів та прийомів.

Враховано, що інтерактивні методи роботи сприяють розвитку в учнів ініціативи, незалежності, уяви, самодисципліни, співпраці з іншими учнями. Вони стимулюють в учнів когнітивні процеси, залучають до активної участі у процесі навчання, заохочують учнів працювати разом, висловлювати свої

думки, виражати почуття і використовувати свій досвід, брати на себе відповідальність за своє навчання і розвивати вміння вчитися. Для цього вчитель має бути обізнаним з проблемами психології молодшого шкільного віку. Тільки за тих умов підбір та використання інтерактивних методів навчання буде більш раціональним.

Методичними орієнтирами визнано і те, що використання інтерактивних методів та прийомів сприяє розвитку творчого потенціалу учнів (забезпечує високий рівень творчого мислення учнів, самостійності, самоствердження, саморозкриття природних інтелектуальних та творчих задатків), що забезпечує розвиток цілісної особистості.

5. Використання інтерактивних методів освоюється на практиці, водночас, за рахунок розвитку пошукової діяльності учнів. Це дає змогу учням формувати характер, розвивати світогляд, гнучкість мислення, зв'язний виклад, вчити логічно мислити, формувати критичне мислення, визначати та реалізовувати проблеми особистісних можливостей, робити власні висновки. Таким чином, організувати навчальний процес так, щоб першокласники шукали зв'язки між набутими знаннями та новими знаннями, приймали альтернативні рішення, мали можливість робити «відкриття», різноманітно формувати власні ідеї та думки, навчалися співпрацювати. Отже, завдяки інтерактивним формам і методам роботи на уроках, створюється сприятливе середовище для позитивної соціалізації особистості учня першого класу .

Проведене нами дослідження не вичерпує усі аспекти порушеної проблеми. Перспектив подальшого наукового пошуку ми вбачаємо у поглибленні наукових уявлень про роль інтерактивних технологій у взаємозв'язку діяльності дитини в урочний та позаурочний час задля набуття нього соціальної успішності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондарчук Є. Інтерактивні технології – шлях до створення ситуації успіху у навчальній діяльності молодшого школяра / Початкова школа. 2017. №11. С. 1–3.
2. Будник О.В. Теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до соціально-педагогічної діяльності: дис. на здобуття наук. ступеня док. пед. наук. Житомир, 2015. 552 с.
3. Використання інтерактивних технологій навчання в професійній підготовці майбутніх учителів : монографія / за ред. Н. С. Побірченко, Н.С. Баліцька, О.А. Біда. – К. : Наук, світ, 2013.284 с.
4. Герлянд Т. Соціальний розвиток молодшого школяра Педагогічна газета.2016. № 6. С. 3.
5. Гресь, А. Як допомогти дитині адаптуватися до школи / А. ГресьЗростаємо разом. 2010. № 9. С. 2-5.
6. Державний стандарт початкової загальної освіти (Постанова КМУ №688 від 24.07.19 року) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>(дата звернення 10.03.2022)
7. Дзюбенко О. А. Психологічні особливості адаптації молодших підлітків до навчання в основній школі : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Київ, 2013. 209 с.
8. Дівакова І.І. Інтерактивні технології навчання у початкових класах. - Тернопіль: ТОВ Мандрівець. 2019. 180 с.
9. Єльнікова О. Інтерактивне навчання – засіб модернізації освіти у сучасній школі / О.Єльнікова // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки: Зб. наук. праць / Редкол.: Т.І.Сущенко (відп. ред.) та ін. – Київ-Запоріжжя. 2002. Вип. 24. С. 84-88.
10. Загній І.А. Я уже першокласник ... : корекційно-розвивальна програма для успішної адаптації учнів перших класів / І. А. Загній // Шкіл. психологу. Усе для роботи : наук.-метод. журн. 2014. № 7.С. 2-38.
11. Іванишена С. Форми та методи інтерактивного навчання Початкова школа.2018. №3.С. 9.
12. Інтерактивні технології навчання: Теорія, досвід: метод, посіб. Авт.- уклад. : . Пометун, О.І.,Пироженко Л.В.. – К.: АПН., 2002. 136 с.

13. Інтерактивні методи навчання в початковій школі. Пролісок. 2015. URL: <http://prolisok.it-we.net/interaktivni-metodi-navchannya-v-pochatkovij-shkoli>(дата звернення: 25.10.2022)
14. Інтерактивні форми і методи навчання як чинники впливу на формування та розвиток емоційного інтелекту молодших школярів: методичні рекомендації. Uabooks.top. 2021. URL: <https://uabooks.top/3163-44-nteraktivnformi-metodi-navchannya-yak-chinniki-vplivu-na-formuvannya-ta-rozvitokemocynogo-ntelektu-molodshih-shkolyarv.html>(дата звернення: 26.10.2022)
15. Комар О. Викладання за інтерактивними технологіями Рідна школа. 2019№ 10. С. 48-51.
16. Котик Т. Нова українська школа: теорія і практика формування емоційного інтелекту в учнів початкової школи: навчально-методичний посібник. Тернопіль: Астон, 2020. 192 с.
17. Купрійчук І. Педагогіка соціалізації як теоретична проблема та напрями її практичної професійної діяльності. Актуальні проблеми соціальної сфери. 2020. №12. С. 33-34.
18. Кравцова Л. В., Кравцов Г. М. Мультимедія новий етап в сучасній освіті. Збірник наукових і методичних статей «Метода». К. 2016. №4. С. 19-23
19. Кравченко Т. В. Соціалізація дітей шкільного віку у взаємодії сім'ї і школи: Монографія. К.: Фенікс, 2019. 416 с.
20. Кривошопка О.Б. Групові форми роботи в початковій школі. – Х.: Вид. група «Основа», 2008.-157 с.
21. Лук'янюк В.В. Інтерактивні прави на уроках в початковій школі: методичні рекомендації. На урок. 2018. URL: <https://naurok.com.ua/interaktivnivpravi-na-urokah-v-pochatkoviy-shkoli-54777.html>(дата звернення: 26.10.2022)
22. Наволокова Н. П. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / Автор-укладач Н. П. Наволокова. – Х. : Вид. група «Основа», 2009. – 176 с.
23. Нова українська школа : poradnik dla vchytelja / Під заг ред. Н. М. Бібік. – К. : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди»», 2017. – 206 с.
24. Педагогіка соціалізації дітей та молоді. Науковий портал. 2018. С. 32-39 URL: <https://nauka.udpu.edu.ua/pedahohika-sotsializatsiji-ditej-ta-molodi/> (дата звернення: 27.09.2022)
25. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87.URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text>(датазвернення 15.09.2022)

26. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року : Розпорядження КМУ від 14 грудня 2016 р. № 988-р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text>(дата звернення 15.03.2022)
27. Пометун О.І. Енциклопедія інтерактивного навчання: Бібліотека журналу «Історія і суспільство у школах України: теорія і методика навчання». – К., 2014 95 с.
28. Пометун О.І., Пироженко Л.В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук. метод. посібн./ За заг. Ред. Пометун О.І. – К.: А.С.К., 2013. 192с.
29. Романенко І. В. Соціалізація учнів початкових класів через використання інтерактивних технологій Початкове навчання та виховання. 2017. № 11. С. 2–8.
30. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи. – К.:Абрис,200298с.
31. Саган О. Інтерактивні методи навчання як засіб формування навчальних умінь молодших школярівПочаткова школа. 2012.№3. С. 25-32
32. Стребна О.В., Соценко А.О. Інтерактивні методи навчання в практиці роботи початкової школи. Х.: Вид. група «Основа», 2015.176 с.
33. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.метод. посібник. Київ : А.С.К., 2016. 144 с
34. Чепіль М.М. Педагогічні технології : навч. посібн. / Марія Миронівна Чепіль, Надія Зеновіївна Дудник. К. : Академмвидав, 2012. 224 с. (Серія «Альма-матер»).
35. Шевчців Т., Винницька-Юсипович О.А. Інтерактивні методи навчання. Лицем до дитини. 2020. С.56-63 URL: <https://www.lycem-dodytyny.com/interaktyvnyj-metod-navchannia-tort-1-klas/> (дата звернення: 27.10.2022)

ДОДАТКИ

Додаток 1

Анкета для батьків першокласників.

Шановні батьки першокласників!

Просимо Вас відповісти на питання, що стосуються самопочуття Вашої дитини, її адаптації до школи.

Ваші щирі відповіді допоможуть нам зробити шкільне життя Вашої дитини психологічно комфортним.

Інформація, яку Ви повідомите, є конфіденційною і не буде використана без Вашої згоди.

Просимо Вас відповісти на запропоновані питання. Підкресліть той варіант, який, на Ваш погляд, найбільш підходить до Вашої дитини.

1. Чи з бажанням йде дитина в школу?

- немає бажання;
- без особливого бажання;
- з бажанням, з радістю;
- важко відповісти.

2. Чи повністю пристосувалася дитина до шкільного режиму?

- ще ні;
- не зовсім;
- в основному так;
- важко відповісти.

3. Які зміни в самопочутті та поведінці дитини Ви відзначаєте з того часу, як вона пішла в школу? Якщо ці ознаки спостерігалися до школи, поставте галочку зліва, якщо з'явилися зараз – підкресліть.

- засинає через силу;
- довго не може заснути, хоча дуже втомилася;
- раптово просинається вночі, плаче:
- розмовляє уві сні;
- довго просинається;
- вранці сонна і млява;
- нетримання сечі;
- поганий апетит;
- млява, стомлена, дратівлива, збуджена після школи;
- безпричинні болі в животі;
- часті головні болі;
- хворіла у вересні-жовтні;
- стала смоктати пальці, гризти нігті, кусати губи, колупатися в носі, теревити волосся або багато разів повторювати які-небудь дії;
- спостерігаються швидкі сипання (тики) лицьових м'язів, плечей, рук і тому подібне;
- веде себе як маленька, невідповідно віку;
- інші зміни _____ ... _____

4. Чи є в даний час у Вашої дитини хронічні захворювання, проблеми із здоров'ям?

- так _____
- немає.

5. Опишіть режим дня Вашої дитини:

- встає в _____ ;

- до школи йде самостійно;
- до школи дитину відводить _____;
- відвідує групу продовженого дня з _____ до _____;
- зі школи повертається самостійно;
- зі школи дитину забирає _____ в _____;
- відвідує додаткові заняття, гуртки, секції _____ раз у тиждень;
- робить уроки зазвичай у групі подовженого дня з _____ до _____;
- робить уроки вдома з _____ до _____;
- відпочиває з _____ до _____;
- дивиться телевізор з _____ до _____;
- грає з _____ до _____;
- лягає спати в _____;
- Ваша дитина має окрему кімнату _____;
- має своє місце для роботи та ігор в загальній кімнаті _____.

6. Чи часто дитина ділиться з Вами шкільними враженнями?

- інколи;
- досить часто;
- важко відповісти.

7. Який емоційний характер цих вражень?

- в основному негативні враження;
- позитивних і негативних приблизно порівну;
- в основному позитивні враження.

8. Чи скаржиться дитина на товаришів по класу, ображається на них?

- досить часто;
- буває, але рідко;
- такого практично не буває;

– важко відповісти.

9. Чи скаржитесь дитина на вчителя, ображається на нього?

- досить часто;
- буває, але рідко;
- такого практично не буває;
- важко відповісти.

10. Чи справляється дитина з навчальним навантаженням без напруги?

- так;
- швидше так, чим ні;
- швидше ні, чим так;
- ні;
- важко відповісти.

11. З якими проблемами, пов'язаними з початком шкільного вчення, Ви зіткнулися?

12. Чи потрібна Вам наша допомога і в чому саме _____

Додаток 2

Інтерактивні методи роботи з першокласниками

Назва методу	Зміст методу
Мікрофон	Діти разом з вчителем утворюють коло та, передаючи одне одному імітований або іграшковий мікрофон, висловлюють свої думки на задану тему — запропоновані до розгляду питання чи проблеми. Висловлювання не обговорюються
Дебати	Першокласники разом з вчителем утворюють коло та, передаючи один одному імітований або іграшковий

	мікрофон, висловлюють свої думки на задану тему — запропоновані до обговорення питання чи проблеми. Висловлювання обговорюються: діти ставлять одне одному запитання, відповідають на них, шукаючи спосіб розв'язання проблеми
Удвох	Діти утворюють робочі пари та виконують запропоноване завдання
Ланцюжок	Молодші школярі утворюють робочі пари, обговорюють завдання та вносять свої пропозиції в імітований ланцюжок — скажімо, у таблицю, де представлений хід казки у малюнках або умовних позначках, або самі утворюють «ланцюжок дій», «потяг» тощо
Снігова куля	Діти об'єднуються у малі групи і обговорюють проблемне питання, ситуацію або виконують спільне завдання, домовившись про чітку послідовність дій кожного члена групи
Синтез думок	Діти об'єднуються у малі групи, виконують певне завдання, наприклад малюнок на аркуші паперу, та передають його в іншу групу, учасники якої доопрацьовують виконане завдання
Коло ідей	Кожний учасник або кожна група виконує однакове завдання — обдумує певне питання, а потім вносить свої пропозиції, ідеї тощо
Загальний проект	Діти об'єднуються у кілька груп. Групи отримують різні завдання, кожне з яких спрямоване на розв'язання певного аспекту однієї проблеми. А потім кожна група представляє свій варіант розв'язання цієї проблеми

Асоціативна квітка	Діти об'єднуються у кілька груп. На дошці закріплюють «середину» квітки з зображенням певного поняття. Кожна група добирає словаасоціації, картинкиасоціації до цього поняття
--------------------	---

Додаток 3

Орієнтовна структура уроку із застосуванням інтерактивних технологій

1. Мотивація діяльності

Етап має на меті зацікавити учнів темою уроку. Використовуються навчальні проблемні ситуації, наочність, нескладні інтерактивні технології («Мікрофон», «Криголам» тощо).

2. Визначення теми й очікуваних результатів

Доцільно залучити до цієї діяльності учнів. Очікувані результати необхідно формулювати через відповідні дієслова: «Після уроку учні зможуть...».

3. Надання необхідної інформації

Це може бути міні-лекція, знайомство з текстом, випереджальні завдання. Тут можуть бути актуалізовані знання, які учні вже мають.

4. Інтерактивна вправа

Це основна частина уроку і за змістом, і за обсягом.

5. Підбиття підсумків і рефлексія результатів

Додаток 4

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДГОТОВКИ УРОКУ ЗА ІНТЕРАКТИВНИМИ ТЕХНОЛОГІЯМИ

Правила організації інтерактивної роботи учнів на уроці:

1. До роботи повинні бути залучені різною мірою всі учні.

2. Необхідно дбати про психологічну підготовку учнів. Корисними є: різноманітне та постійне стимулювання учнів за активну участь у роботі; надання можливості для самоорганізації та ін.

3. Тих, хто навчається в інтерактиві, не повинно бути багато. Продуктивна робота в малих групах. Кожен має бути почутий.

4. Приміщення має бути спеціально підготовленим. Учні повинні мати змогу легко пересуватися під час роботи в малих групах. Усі матеріали для роботи малих груп готуються заздалегідь.

5. Під час уроку необхідно дотримуватись регламенту та процедури, проявляти терпимість до будь-якої точки зору, уважно вислуховувати всіх учасників, поважаючи їх.

6. Уважно ставитися до учнів під час формування груп.

На одному уроці бажано застосовувати 1-2 інтерактивних прийоми роботи.

Додаток 5

Тема: Україна – рідний край

Мета: збагачувати словниковий запас з теми «Україна», складання поширеного речення при відповіді на запитання, розвивати навички співвідношення прикметника з іменником в роді та числі; виховувати інтерес та любов до батьківщини.

Хід заняття:

I Підготовчий етап

Вранці сонечко встає,

Кличе всіх на вулицю

Здравствуй, вулиця моя!

Відповідаю сонцю я,

Відповідаю травам я!

Здравствуй, Батьківщино, ти моя!

Бесіда:

1. Як називається держава, у якій ми живемо?
2. З яких кольорів складається прапор нашої держави?
3. Що позначає блакитний колір?
4. Що позначає жовтий колір?

II Основна частина

Вихователь. Наша Батьківщина – Україна. Україна – це край, де ми народилися та живемо. Це край, де жили наші пращури. Батьківщина – це найдорожче місце на Землі.

До нас сьогодні завітали в гості Іванко з Марійкою. Вони мені розповіли, що давним – давно люди склали багато легенд про Україну. Так, одну з них вони розповіли мені.

Легенда «Брати»

Колись давно жила одна жінка і мала вона трьох синів. Росли вони чесними та сміливими. Коли вони виростили, то зібралися піти у світ. Мати ж вирішила подарувати синам подарунки, які нагадуватимуть про рідний край, Батьківщину – Україну.

Старшому сину мати подарувала корону з трьома промінцями. Називалася ця корона – тризубець. І символізувала: честь, волю та свободу. Мати сказала синові: « Не забувай рідну домівку та будь з усіма чесним». Син так і зробив, а за його чесність обрали його люди князем.

Середньому сину мати подарувала прапор, який вишила блакитними та жовтими ниткам. Вона сказала синові: «Прославляй свій рідний край та допомагай людям, щоб над ними було чисте та мирне небо і завжди хліб на столі».

А молодшому мати подарувала гарний голос, щоб він прославляв нашу Батьківщину – Україну. А для цього вона склала пісню, яка стала нашим гімном. Гімн – це найголовніша пісня нашої держави.

Вихователь. Ви прослухали легенду, а уважно чи ні, ми зараз перевіримо.

Запитання:

1. Як звали матусю?
2. Скільки синів вона мала?
3. Що подарувала мати старшому сину (середньому та молодшому)?

Вихователь. Марійка та Іванко розповіли нам гарну та цікаву легенду. Давайте ми їм на згадку про нас підготуємо подарунки і пройдемо до нашої майстерні, за парти. Але перш ніж розпочати роботу, давайте підготуємо наші ладоньки та виконаємо пальчикову гімнастику:

Ми тримаємо в руці
 Синьо – жовті прапорці
 Хай гойдає вітерець
 Український прапорець.

Виконання аплікації «Прапорець».

Вихователь. Окрім цих трьох головних символів в Україні ще є багато символів – рослин. Ми з Вами вивчали, що це калина та верба. Давайте з вами пригадаємо прислів'я, яке пов'язане з цими рослинами:

«Без верби і калини не має України!»

Вихователь. А хто пам'ятає легенду про Калину? Хто вона була? Куди пішли ховатися односельці Калини за легендою? Куди відвела Калина ворогів?

Вихователь. Молодці, ви гарно виконали завдання. Давайте трошки відпочинемо та зробимо фізкультхвилинку:

Ми ногами топ – топ – топ,
 Ми руками хлоп – хлоп – хлоп,
 Ми очами міг – міг – міг,
 Ми зубами чік – чік – чік.
 Раз сюди і два сюди (повороти тулуба).
 Наче м'ячик пострибай та і знову зупинись.
 Раз – два, раз – два, вот закінчилась в нас гра!

Вихователь. Іванко не знав про рослини – символи: про вербу і калину. І тому запропонував нам виконати ще одну роботу під назвою «Калина» (малювання кетягу калини).

Вихователь. Які ви молодці. Які гарні кетяги у вас вийшли. Для Ваших батьків ми зробимо виставку робіт.

III Підсумок.

Запитання:

1. Про що ми з вами сьогодні говорили?
2. Якого кольору наш прапор?
3. Що ці кольори позначають?
4. Які ще ви символи знаєте?

Вихователь. Ви сьогодні молодці. Пам'ятайте та любіть свою Батьківщину, де би ви не були, бо це ваш рідний дім назавжди!

Додаток 6**Психолого-педагогічна характеристика**

Головін Євгеній 04.07.2017 року народження.

Відвідує студію розвитку і виховання дітей дошкільного віку «Равлик», м.

Ізмаїл, вулиця Репіна, 12.

Дитина виховується в повній сім'ї. Матеріально-економічне становище задовільне. У дитини дуже розвинені конструктивні здібності.

Оцінка адаптації дитини в групі: хороша

Увага: без особливостей.

Пам'ять: швидко запам'ятовує і швидко забуває, добре розвинена зорова пам'ять.

Мислення : відповідає віку.

Особливості ігрової діяльності: гра відповідає віку, у грі з дітьми завжди спокійний, намагається бути лідером у грі, прагне до самостійності, допитливий.

Мовленнєвий розвиток: мовлення виразна, труднощів звуковимови немає.

Соціально – побутові навички відповідають віку.

Самообслуговування сформовані відповідно до віку.

Темп діяльності на заняттях: рівномірний, працює швидко, швидко втомлюється, доводить справу до кінця.

Соматичне здоров'я: хворіє рідко.

З Євгенієм проводилась робота: підготовка до школи, формування математичних уявлень, розвиток зв'язного мовлення і читання, розвиток логічного мислення, підготовка руки дитини до письма.

Вихователь: Мунтян Анастасія Михайлівна

15.09.2022р.

План-конспект заняття

Тема: Осінь

Мета:

- Розширювати знання дітей про пори року, про осінні природні явища; закріпити знання про осінні кольори.
- Закріпити знання дітей про овочі і фрукти: звідки вони до нас приходять, хто їх вирощує, як використовують та готують.
- Формувати уявлення дітей про особливості вирощування овочів та фрукті (на городі та в саду на деревах)
- Закріпити знання дітей про овочі, способи їхнього приготування під час дидактичної гри «Що можна їсти сирим, а що — вареним?»
- Розвивати логічне мислення, увагу.
- Учити правильно називати явища природи, пори року;
- Закріпити знання дітей про геометричні фігури коло, квадрат, трикутник;
- Виховувати естетичні почуття від сприймання краси осінньої природи, любов та інтерес до світу природи.

Матеріали:

демонстраційний: листочки з дерев; аплікація «Їжачок з яблуком», геометричні фігури коло, квадрат, трикутник.

Хід заняття

I. Організація. Мотивація до заняття.

- Знайомство з дітьми
- Бесіда на тему «Осінь»

Дидактична гра «Що буває восени?»

1. Пригадати та розповісти, що буває восени.
2. Як восени гріє сонечко? (Восени сонце гріє не так сильно, як улітку.)
3. Яке небо восени? (Восени небо похмуре, сіре.)
4. Які хмари на осінньому небі? (Осінні хмари темні, важкі, низькі, волохаті, дощові, нависли над землею.)
5. Який осінній вітер? (Осінній вітер холодний, пронизливий, непривітний.)
6. Які осінні дощі? (Осінні дощі затяжні, мрячні, холодні.)
7. Яке листя на деревах? (Жовте, яскраво-жовте, червоне, яскраво-червоне, оранжеве, красиве, золоте, багряне, різнокольорове, велике, маленьке, чудове) Що ще відбувається з листям? (Воно опадає.)

8. Як це явище називають? (Листопад, або падолист.) Повторіть це слово.

Фізкультхвилинка «Вітер і листя»

Листя вітерець хитає — (Колові рухи головою.)

Раз, два, три. (Махи піднятими руками.)

Листя тихо опадає — (Нахили тулуба ліворуч і праворуч.)

Раз, два, три. (Нахили тулуба назад і вперед.)

Покружля осіннім садом (Колові рухи тулубом.)

І рядком на землю пада. (Присідання.)

Раз, два, три!

II. Основна частина

«Золота осінь» (К. Перелісна)

В парках і садочках,

На доріжки й трави,

Падають листочки

Буро-золотаві.

Погляньте , які гарні листочки залетіли до нас (показ дітям листочки)

– Дидактична гра «Порахуйте листочки»

Діти, до нас сьогодні у гості до нас завітав « Їжачок-хитрячок»

Їжачок-хитрячок – Платон Воронько

Їжачок-хитрячок

Із голок та шпичок

Пошив собі піджачок.

І у тому піджачку

Він гуляє по садку.

Натикає на голки

Груші, яблука, сливки.

І до себе на обід

Він скликає цілий рід.

- Пальчикова гімнастика
- Аплікація «Їжачок з яблуком»
- Фіз. хвилинка

Діти, до нас сьогодні з країни математики, завітали геометричні фігури. Хочете з ними познайомитись? Погляньте, ось перший наш гість.

Вчитель вивішує на дошку площинний круг.

Доброго дня малята!

Моє ім'я, круг

Я не маю кутів

Як мене звати?

Відповідь дітей.

Вчитель: Так, це круг. Діти, погляньте у мене на столі лежать аркуші паперу на яких зображений круг. Давайте з вами пальчиком обведемо наш круг за контуром. Пальчик біжить та ніде не зупиняється. Чому?

Вчитель: Так, круг не має кутів. Молодці.

А ось ще один наш гість.

Вчитель вивішує на дошку площинний квадрат.

Доброго дня малята.

Я квадрат

Я маю чотири кути та чотири сторони однакової довжини.

Як мене звати?

Відповідь дітей.

Вчитель: Так, це квадрат. Діти, погляньте у мене на столі лежать аркуш паперу на яких зображений квадрат. Давайте з вами пальчиком обведемо наш квадрат за контуром. Пальчик біжить та зупиняється. Чому?

Вчитель: Так, квадрат має кути, та ще квадрат має сторони однакові за розміром. Молодці.

Вчитель: Діти, в нас є ще один-останній гість. Давайте дізнаємось хто це.

Доброго дня малята.

Я трикутник

Я маю три сторони і три кута

Як мене звати?

Вчитель: Так, це трикутник. Діти, скажіть мені будь ласка, з якою фігурою схожий трикутник? (з квадратом),

Чим схожі фігури? (у них є кути).

Вчитель: Діти, наші гості хочуть з вами пограти. Круг, трикутник і квадрат хочуть щоб ви дізналися, які фігури нам будуть потрібні для того щоб побудувати будинок для їжачка?

- **Будинок для їжачка**

III. Заключна частина

- Про що ми з вами сьогодні говорили діти?
- Як називається пора року ?
- Які геометричні фігури ми з вами сьогодні вивчали ?

План-конспект уроку

Я досліджую світ

(1 клас)

Тема: Звірі

Мета: Ознайомити учнів з основними істотними ознаками звірів; збагатити знання новими відомостями про живлення звірів; розвивати вміння аналізувати та узагальнювати; сприяти розвитку допитливості; виховувати пізнавальний інтерес.

Формування предметних компетентностей:

- Формувати уявлення учнів про звірів та ознаки, які відрізняють їх від інших тварин;
- Сприяти розвитку дослідницької активності, творчих здібностей та інтересів учнів;
- Формувати вміння учнів зв'язно висловлювати свою думку;
- Розвивати вміння дітей працювати в групах;
- Налагоджувати взаємодію з оточуючими.

Очікувані результати. Учні мають уявлення про звірів, їх різноманітність в природі; усвідомлюють ознаки звірів; пояснюють де живуть тварини; використовують знання про звірів та їх особливості

Інноваційна ідея, новація: використання інтерактивних технологій навчання («Ментальна карта», «Кубик Блума»)

Тип уроку: вивчення нового матеріалу

Обладнання: Touch Panel, мультимедійна презентація, ментальна карта, картки із зображенням тварин, м'які іграшки, мікрофон, «Кубик Блума», танграм.

Хід уроку

I. Ранкова зустріч

1. Привітання

- Доброго дня, діти!

Я рада вітати вас у нашому класі!

Зичу щастя, здоров'я, добра!

Нашу зустріч розпочнемо.

Сьогодні до нас на урок завітали гості. Привітайтеся!

2. Щоденні новини

Розпочнемо нашу зустріч зі щоденних новин.

- Який зараз місяць та число?
- Який сьогодні день тижня?
- Чи холодно надворі?
- Який стан неба?
- А що у вас в руках?

3. Вправа «Крісло автора»

- Сьогодні кожен з вас приніс іграшку – тваринку.
- Чи може хтось розказати віршика про свого улюбленця? Пропоную вам сісти у «крісло автора» та розказати про нього.
- До якої природи належать тварини?
- А чи є серед ваших іграшок птахи? Назвіть їх.
- Які головні ознаки птахів?
- А комахи і риби є серед ваших іграшок? Назвіть їх.
- А хто ж решта? Ця група тварин залишилася для нас невідомою. Хто ж вони такі?

II. Повідомлення теми і мети уроку

Сьогодні на уроці, ми познайомимось з групою тварин, які називаються «звірі», та дізнаємось про їх головні ознаки.

Та спершу нам потрібно розділитися на групи. Витягніть з мішечка картку із зображенням звіра.

Сядьте, будь ласка, в ту групу, де знаходиться така ж тваринка, що зображена у вас на картці.

Ш. Вивчення нового матеріалу

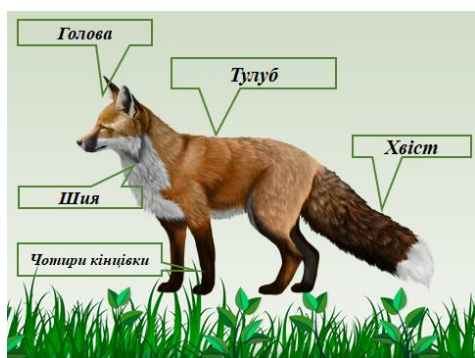
Складання ментальної карти

Паралельно роботі на дошці з'являються зображення з ознаками звірів.

- Давайте познайомимось з деякими тваринами, які відносяться до групи звірів. Та складемо карту, що допоможе розпізнати нам звірів серед інших тварин.

- Кого ви бачите на слайді?
- Діти, подивіться на ваші іграшки та на слайд. Скажіть, з чого складається тіло у ваших тваринок?
- Так, тіло звірів складається з голови, шиї, тулуба, хвоста і чотирьох кінцівок. А у дельфіна та кита замість ніг – плавці.

- Отже, з чого складається тіло звірів?
- Дітки, погляньте на екран. Кого ви бачите на малюнку?

- Подивіться на кажана, чи вміє він літати?
- То може він птах? Чому?
- Ми вже знаємо, що у птахів тіло вкрите пір'ям, а чим вкрите тіло у кажана та інших звірів, зображених на слайді?
- У більшості звірів тіло вкрите шерстю, але не у всіх. У дельфіна та кита її не має.
- У вас на партах є іграшка-зайчик, хутро якого дуже схоже на справжнє.
- Візьміть його в руки, та передайте одне одному.
- Подивіться, яке ж воно? (Густе, тепле, ніжне)
- Але не у всіх звірів тіло вкрите густою довгою шерстю. Наприклад, у китів і дельфінів її не має.
- Чи бачили ви маленьке кошеня чи кролика? Пригадайте, яким воно народжується?
- А чим мама вигодовує своє дитинча?
  - Звірі вигодовують своїх немовлят молочком, це і є головною ознакою звірів.

Висновок. Діти, усі звірі народжують своїх дитинчат живими, вигодовують молоком. Проте, подорослішавши, починають харчуватися по-різному.

- З-поміж дорослих звірів є ті, що харчуються рослинками (олень, кролик кінь, корова, коза, носоріг, жирафа), хижі (Лисиця, вовк, лев), та ті, що харчуються і рослинками і тваринами (кабан, ведмідь, білка).

- У вас на партах є тваринки, попрацюємо в групах. Доведіть, що вони звірі.
  - Підведемо підсумок! Хто ж такі звірі?
  - Які їх головні ознаки?

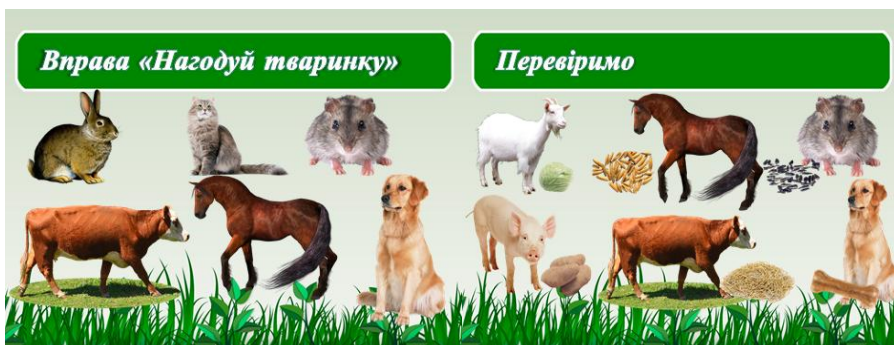
Фізкультхвилинка

IV. Узагальнення і систематизація знань

1. Вправа «Нагодуй тваринку»

У вас на партах є тваринки та корм для них. Віднайдіть серед запропонованих страв, потрібний.

2. Робота з підручником стор.30-31

- Діти, розгляньте малюнки на стор.30 та назвіть зображених тварин (Кіт, бобер, лось, морж, рись).

Цих тварин об'єднали в групу звірів.

- А що є в них спільного? (Тіло вкрите шерстю, що захищає від холоду)

Висновок. Звірі – це тварини, тіло яких укрите шерстю.

- Розглянемо сторінку 31.

- Хто зображений на малюнках?

- Де можуть жити ці тваринки (у лісі, на луці, у полі)?

Прочитайте текст підручника на сторінці 31.

- Отже, де можуть жити звірі?

Висновок. Звірі живуть у лісі, на луці, у полі. Є звірі, які все життя проводять у воді (кити, дельфіни)

3. Вправа «Склади пазл»

- У вас на партах є невеличкий пазл, складіть його та скажіть, хто ж на ньому зображений?

- Діти, а тепер скажіть, яких звірів ви зібрали? (Називають леопард, кіт, рись, пантера, пума, гепард).

- На кого схожі ці тваринки? (на кошеня)

Висновок. Дітки, є звірі, які між собою схожі! Наприклад лева, рись, пантеру, пуму, гепарда відносять до кошачих, бо дуже вони схожі між собою і на найближчого до нас котика.

4. Вправа «Кубик Блума»

Пропоную вам пограти в гру. Я передаватиму вам кубика із запитаннями, а ви повинні дати на них відповіді.

Вправа «Кубик Блума»

- Назви, хто зображений?
- Придумай ім'я.
- Поясни, до якої групи тварин належить.
- Чому? Опиши його.
- Поділися своїми почуттями.
- Запропонуй догляд за твариною.

- Назви, хто зображений?
- Чому? Опиши його.
- Придумай ім'я.
- Поясни, до якої групи тварин належить?
- Поділися своїми почуттям
- Запропонуй догляд за тваринкою.

5. Хвилинка – цікавинка

Чудо-велетень пливе,

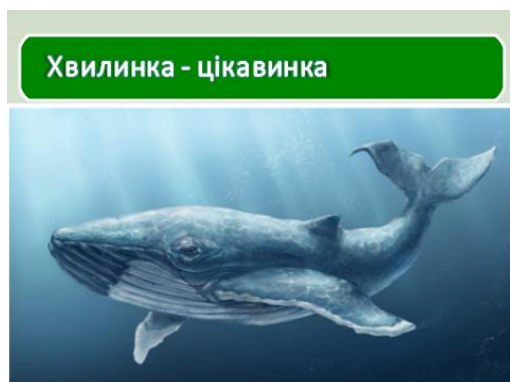
У дорогу нас зове.

Б'є фонтан з спини його –

Покупає будь кого.

Шоколаду десять плит

Проковтне ротатий ... (КИТ).

- Марк підготував нам цікаве повідомлення про цього звіра!

Кити можуть не спати три місяці, не їсти вісім, не дихати до двох годин і при цьому долати гігантські відстані до декількох тисяч кілометрів.

- Діти, а чи знаєте ви, що найбільший водоплаваючий звір – це кит. А найбільший звір, що живе на суші – слон.

V. Підсумок уроку

1. Гра “Танграм”

- Складіть у своїй групі звіря, який вам запам’ятався. Презентуйте його!
- Що ви знаєте про цього звіра?

2. Вправа «Мікрофон»

- Що нового ви дізналися про звірів?

3. Висновок.

Людина та звірі тісно пов’язані між собою. Всі ми дихаємо, харчуємось, та помираємо. Наш зв’язок із тваринами очевидний — ми любимо їх, звірі допомагають людям зрозуміти та висловити свої почуття.

На цьому наш урок закінчено! Дякую за увагу та співпрацю.